

SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BOSNE I HERCEGOVINE

PROGRAM

SOCIJALDEMOKRATSKE PARTIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Sarajevo, oktobar/listopad, 2015. godine

SADRŽAJ

UVODNE NAPOMENE	4
1. SDP BiH I SVIJET	4
2. PROGRAMSKA VIZIJA I TEMELJNE POLITIČKE VRIJEDNOSTI SDP-a BiH ..	7
Programska vizija.....	7
Povijesna ishodišta i socijalno utemeljenje.....	7
Temeljne političke vrijednosti SDP-a BiH	8
Antifašizam	8
Unutarpartijska demokratija.....	10
3. KONCEPCIJA RAZVOJA BOSANSKOHERCEGOVAČKOG DRUŠTVA	11
Moderno i slobodno bosanskohercegovačko društvo	11
Saradnja sa društvenim pokretima i građanskim udruženjima	11
Ljudska prava i slobode – temelj razvoja bosanskohercegovačkog društva.....	12
Rodna ravnopravnost	12
Položaj i uloga mladih u društvu	13
Obrazovanje i nauka	14
Borba protiv siromaštva u društvu.....	15
4. ZA EKONOMIJU DRUŠTVENOG BLAGOSTANJA	16
Ekonomija zahtjeva politike koje stimuliraju društveni progres.....	16
SDP BiH se zalaže za rast obima, konkurentnosti i produktivnosti ekonomije u BiH	16
BiH kao mala otvorena ekonomija: rast uz poboljšanje bilansa transakcija sa svijetom.....	18
Odlaganje socijalnih i ekonomskih reformi ugrožava i političku održivost BiH	18
BiH i zamka srednjeg dohotka: naprijed ka visokom dohotku ili nazad ka siromaštvu	19
BiH je Daytonskim sporazumom postavljena kao prototip neoliberalne države.....	19
Ekonomija demokratskog socijalizma: balans tržišta, poduzetništva i uloge države	20
Dinamičniji ekonomski razvoj zahtjeva duboke reforme i aktivnu ulogu države	21
Vodeći socijalni i ekonomski cilj SDP-a BiH je generiranje održive zaposlenosti u BiH	21
1	
Javni sektor - zahtjev za mnogo većim doprinosom razvoju zemlje.....	22
Za jačanje poduzetničkog sektora, reforme poslovnog okruženja i sektorske politike.....	23

Za poreske reforme koje stimuliraju ekonomski rast i socijalnu pravdu.....	24
Privatizacija - bolan proces obespravljanja i pogoršanja socijalnog položaja radništva.....	24
Lokalne zajednice - stvaranje prijateljskog okruženja za poduzetništvo i kvalitet života.....	25
Za odgovornost u socijalnoj sferi i u građenju produktivne ekonomije.....	25

5. ODNOS PREMA DRŽAVI BOSNI I HERCEGOVINI I NJENOJ BUDUĆNOSTI

266

Tretman, uređenje i uloga države Bosne i Hercegovine	266
Bosna i Hercegovina kao socijalna država	277
Integracija u Evropsku uniju	289
Integracije u Sjevernoatlantski savez (NATO)	299

6. STANOVIŠTE SDP-A PREMA NACIJI, RELIGIJI I KULTURI

299

Nacija i nacionalni identiteti	29
Religija i sloboda vjeroispovijesti.....	30
Kultura i sport	30

7. STRATEGIJA POLITIČKOG DJELOVANJA I KOALICIJSKE POLITIKE.....

31

UVODNE NAPOMENE

Treći vanredni kongres Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine (SDP BiH), održan u decembru 2014. godine, zaključio je da je potrebno na predstojeći redovni Kongres partije dostaviti temeljitu i funkcionalnu verziju inoviranog stranačkog Programa. Imajući navedeno u vidu, formirana je Komisija za inovaciju i izmjenu Programa SDP-a BiH koja je uradila Prijedlog revidiranog i izmijenjenog Programa partije. O Prijedlogu Programa SDP-a BiH vođena je široka javna rasprava u članstvu, organizacijama i partijskim organima.

Provedene rasprave pokazale su da je potrebno izvršiti značajnije promjene u partijskom Programu jer je intenzitet promjena u globalnom, evropskom i regionalnom okruženju Bosne i Hercegovine, pa i u samom bosanskohercegovačkom društvu takav da traži nove vizije i odgovore o budućnosti zasnovanoj na socijaldemokratskim idejama. SDP BiH ovim inoviranim Programom nudi izgradnju bosanskohercegovačkog društva kao modernog društva zasnovanog na principima slobode, jednakosti, pravde, humanizma i solidarnosti. Uz to SDP želi izgradnju Bosne i Hercegovine kao suverene, jedinstvene i demokratske države integrirane u EU i NATO kao optimalan način postizanja njenog ekonomsko-socijalnog napretka.

Na osnovu rasprave i usvojenih amandmana na VI Kongresu SDP-a BiH, održanom 3. oktobra 2015. godine, usvojen je ovaj konačni tekst Programa SDP-a BiH.

1. SDP BiH I SVIJET

Kao otvoreno društvo i kao mala otvorena ekonomija Bosna i Hercegovina je u svom političkom, socijalnom i ekonomskom razvoju izložena utjecajima globalnog, evropskog i regionalnog okruženja. Ti utjecaji bitno određuju i mogućnosti razvoja, ali i uvjete u kojima djeluje SDP u ostvarenju svoje političke vizije.

U **globalnom okruženju** uočavaju se brojne promjene koje imaju izravni utjecaj na socijalni i ekonomski položaj radništva. Nezabilježeni tehnološki napredak, posebno u informaciono-komunikacijskim, vasijskim i biogenetskim tehnologijama stvara ogroman potencijal ekonomskog razvoja i podizanja kvalitete života. Međutim, dominacija krupnog kapitala i tržišnog fundamentalizma čini da tehnološki napredak pruža ograničene koristi ljudima i stvara izvore dodatnih nejednakosti u daljem bogaćenju bogatih i u niskoj dostupnosti tehnoloških inovacija u zemljama u razvoju. Naslijeđene ekonomske strukture se ruše, a ekonomski rast izložen je nestabilnosti i dramatičnim promjenama u strukturi poslova i gubitku radnih mjesta u industriji, poljoprivredi i drugim tradicionalnim djelatnostima. Kulturološka i potrošačka konvergencija, podržana Internet komunikacijama dovode kod bogatih do prekomjerne potrošnje koja devastira resurse i ugrožava okolinu. U siromašnim zemljama globalni obrasci potrošnje razvijaju očekivanja ljudi širom planete da će imati na raspolaganju robe i usluge koje ima razvijeni svijet, iako postoje specifični načini racionalnijeg zadovoljavanja tih potreba. Gruba stvarnost znatno odstupa od tih očekivanja, ali njen pozitivan efekt je u tome da razvija svijest ljudi o tome da ne postoje granice podizanja životnog standarda društva ukoliko se promjene odnose u načinu i raspodjeli vrijednosti. Siromaštvo i nejednakosti posebno se ispoljavaju u sferi obrazovanja, zdravstva, stanovanja i širom svijeta stvaraju snažne emigracione pritiske koji vode humanitarnim katastrofama. Iako većina svijeta usvaja neophodnost tržišne ekonomije, ipak su njeni različiti oblici takvi da se osnovna proturječnost, koju je identificirao Marx, a odnosi se na suprotnost između razvoja proizvodnih snaga koji nužno podrazumijevaju široki društveni karakter proizvodnje i proizvodnih odnosa zasnovan na privatnom prisvajanju dohodaka po osnovu kapitala, stalno zaoštava, vodi rastućim socijalnim nepravdama, ali i krizama samog kapitalizma. Čak i najliberalnije kapitalističke zemlje svjesne su toga, posebno nakon pojave globalne ekonomske krize.

Promjene u globalnim odnosima početkom 21. stoljeća označavaju pojavu novih ekonomskih i političkih sila (Kina, Indija, Rusija, Brazil i neke druge zemlje) koje se zalažu za uspostavljanje novih globalnih političkih i ekonomskih odnosa. Ishodi tih promjena koji su praćeni i odnosima saradnje i odnosima konfrontacija i konačne forme novih globalnih organizacija su neizvjesni. Globalizacija ekonomije i društva zasniva se danas na neoliberalnim načelima koja zagovaraju liberalizaciju ekonomije u svim sferama, čak i u zemljama u razvoju koje nemaju razvijene institucije i sposobnosti da reguliraju i nadziru tržišta. Takva liberalizacija izražava se u destrukciji realnog proizvodnog sektora, gubitku radnih mjesta i slabljenju položaja radništva. Ti društveni slojevi su gubitnici liberalizacije, a i privatizacije koja slijedi iza toga jer gube svoja radna mjesta nakon nekontrolirane privatizacije. Javne usluge koje nude privatizirane institucije nisu dostupne najvećem broju pripadnika srednje klase, a u cijelosti siromašnim slojevima.

Svijet je pun konflikta, terorizma, kriminala, korupcije i ratova vođenih iz različitih motiva. Kroz ratna stradanja i terorističke aktivnosti nestaju hiljade života, ruše se materijalna i kulturna bogatstva civilizacija s masovnim zastojeima u razvoju i pojavi siromaštva izazvanog ratovima i njihovim posljedicama. Masovne nezapamćene migracije ratnih izbjeglica iz područja zahvaćenih ratom su problem koji je posljedica izostanka rješenja za postizanje mira. Globalne institucije u svijetu ne uspijevaju osigurati uvjete ravnopravnosti, pravde i socijalnog razvoja koji bi vodili stabilnom i trajnom miru. Posebno ukazujemo na razorno djelovanje globalizacije u ubrzanju klimatskih promjena i ugrožavanju životne okoline u čemu zemlje u razvoju u Evropi imaju ulogu gubitnika bez obzira na to što same ne doprinose okolinskoj destrukciji. Globalizacija je stvorila snažne multinacionalne institucije koje sa moćnim multinacionalnim kompanijama devalviraju suverenitet malih zemalja i onemogućavaju autentične politike socijalnog razvoja koji odgovaraju tim zemljama. S druge strane, okolnost da se osnovni zakoni ekonomije u globaliziranom okruženju moraju uvažavati da bi se osigurao ekonomski i socijalni razvoj malih zemalja ukazuje na potrebu integracije, reformi i liberalizacije koje nameće globalizacija. Ti procesi moraju biti praćeni jačanjem institucija vlasti i sposobnošću da se razvoj usmjerava u korist društva i autentičnih vrijednosti kultura i života građana u malim zemljama. Problemi ekonomskog rasta i razvoja dobivaju nove izraze i traže od svake zemlje da razvija kompleksne makroekonomske i razvojne politike kako bi našle svoje mjesto u globalnoj ekonomiji.

U evropskom okruženju SDP se zalaže za pridruživanje Evropskoj Uniji. Evropska Unija je naš odgovor na globalizaciju i nalaženje mjesta kao male zemlje u globaliziranom svijetu. U EU želimo primjenjivati i ostvarivati napredak na osnovi evropskih politika i na osnovi najviših standarda demokratije i ljudskih prava. U području sigurnosti zagovaramo članstvo u NATO savezu kao okvira globalnog sigurnosnog sistema u uvjetima globalizacije i strateških odgovora na izazove globalne sigurnosti, borbe protiv terorizma i postizanja mira u svijetu. Bosna i Hercegovina sa svojim povijesnim razvojem baštini evropske vrijednosti, tradiciju i kulturu. Evropi donosimo autentične vrijednosti koje se ispoljavaju u multietničnosti i multikulturalnosti kao obilježju savremene Evrope. Antifašističke vrijednosti izgrađene u širokom antifašističkom pokretu naroda Bosne i Hercegovine u Drugom svjetskom ratu čine doprinos izgradnji mira u integriranoj Evropi.

Evropska Unija se javlja kao najbolji mogući model integriranja Bosne i Hercegovine u globalni svijet jer počiva na demokratiji, ljudskim pravima, pravnoj državi i ekonomskom i socijalnom napretku. Reforme na putu euroatlantskih integracija su nužne radi vlastitog ekonomski i socijalno održivog društva u Bosni i Hercegovini. U ovisnosti od dinamike i sadržaja promjena i reformi u BiH država Bosna i Hercegovina će dobiti status kandidata i punopravnog članstva u EU. U Evropi se ispoljava kriza socijaldemokratije nakon pojave

globalne ekonomske krize za koju nisu dati pravi politički, socijalni i ekonomski odgovori. Socijaldemokratija se suočila sa problemima recesije i pogoršanja socijalnog položaja radništva, a da nije imala autentičan odgovor koji bi bio više socijalan u odnosu na arsenal neoliberalnih i duboko intervencionističkih mjera države koje su prvenstveno štitile krupni kapital. Ideje socijalne pravde nisu više ekskluzivna svojina socijaldemokratskih partija, njih zbog potrebe socijalne kohezije društava zastupaju i druge partije. Paralelno s promocijom slobodnog tržišta zemlje članice EU provode mjere državnog intervencionizma sa snažnom ulogom države u upravljanju socijalno-ekonomskim razvojem, zapošljavanju, istraživanju i razvoju, međunarodnoj trgovini i tokovima kapitala, javnim investicijama, podršci razvoju malih i srednjih poduzeća, agrarnim i industrijskim politikama, fiskalnim i budžetskim intervencijama, edukaciji, zdravstvu, penzijskom sistemu, socijalnom sektoru i okolišnom razvoju. To nam pruža dodatna očekivanja da u okviru evropskih politika i u BiH možemo voditi više socijalno osjetljive politike razvoja i društvenog blagostanja.

U **regionalnom okruženju** Zapadnog Balkana, nakon vremena ratnih sukoba i nestabilnosti, uočava se trend ekonomske i političke stabilizacije koja ima različite trendove i karakteristike u pojedinim zemljama nastalim disolucijom SFRJ. Za regiju je stabilan i pravedan mir nezamjenjiv uvjet ekonomskog i socijalnog progresa i uključivanja u Evropsku Uniju. Takav mir traži da se do kraja sankcioniraju zločini u ratovima devedesetih godina prošlog stoljeća, provede organiziran povratak raseljenih i izbjeglih osoba, pronađu sve nestale osobe i uporno radi na obnovi povjerenja među narodima Regije. Regija zaostaje u reformama političke sfere, socijalne oblasti i ekonomije, a to se održava i na stanje ljudskih sloboda, pravde, jednakosti i socijalne kohezije. Društva u zemljama Regije se istovremeno nalaze u stanju etničkih tenzija, slabe ekonomije koja ne generira nova radna mjesta sa nastojanjima aktivnog stanovništva, posebno mladih, da emigriraju iz svojih zemalja u razvijene zemlje Evrope i druge zemlje svijeta. Slab socijalni napredak u tranziciji, bez snažnih pravnih država, uz primjenu neoliberalnih modela razvoja i loše izvođenu privatizaciju odražava se na nizak nivo integracije zemalja regije u evropsku i globalnu ekonomiju, neatraktivnost poslovnog ambijenta za privlačenje investicija i rast zaposlenosti. To se posebno iskazuje u periodu od 2009. godine nakon što je globalna ekonomska kriza zahvatila zemlje Regije. U takvim uvjetima siromaštvo i socijalna isključenost velikog dijela stanovništva stvara nove političke alternative i restaurira ekstremne pokrete od socijalno populističkih do fašističkih, čemu doprinose političke i sudske rehabilitacije fašističkih pokreta iz II svjetskog rata u nekim zemljama regije.

Tranzicija je u zemljama Regije nedovršen proces. Kapitalizam se ispoljava u svojim početnim oblicima koncentracije kapitala kroz tajkunsku privatizaciju koja čini temelj tajkunskog i političkog kapitalizma u kome se distribucija bogatstva i novostečene vrijednosti vrši prema političkim odlukama i kriteriju pripadnosti političkim elitama. Tržišni kapitalizam sa socijalnom državom je još uvijek neostvareni cilj. Takav sistem ne može da generira ekonomski razvoj i nova radna mjesta, pa su zemlje Regije u dubokoj socijalno-ekonomskoj krizi, pogotovo nakon pojave globalne finansijske krize. Političke, socijalne i ekonomske reforme na osnovi evropskih politika i standarda su zato put ka građenju i ekonomski produktivnijeg i socijalno pravednijeg društva u zemljama Regije. SDP je zagovarač politike i projektne suradnje među zemljama Regije u političkoj sferi, u sferi istraživanja i suđenja za ratne zločine, organizirani kriminal i terorizam, u međusobnoj trgovini, direktnim investicijama, izgradnji zajedničke infrastrukture, u zajedničkom nastupu na tržištima trećih zemalja, u pripremanju zemalja za brže provođenje reformi na putu ka EU, u prevenciji i otklanjanju posljedica prirodnih katastrofa i drugim oblastima. Smatramo da članstvo u EU ovisi od napretka svake zemlje u vlastitoj političkoj, socijalnoj i ekonomskoj transformaciji. To pokazuju i primjeri, prvo Slovenije, a zatim i Hrvatske koje su nakon uspješno provedenih reformi postale članicama EU. Takav pristup je nužan u izvođenju reformi u Bosni i Hercegovini kako bi se ubrzao proces integracije u EU.

2. PROGRAMSKA VIZIJA I TEMELJNE POLITIČKE VRIJEDNOSTI SDP-a BiH

Programska vizija

Socijaldemokratska partija BiH je demokratska stranka lijeve političke orijentacije. Njena programska vizija korespondira sa izvornim i autentičnim vrijednostima i idejama socijaldemokratije u Evropi i svijetu. SDP BiH je građanska partija koja afirmira i ističe vrijednost zajedničkog bosanskohercegovačkog građanskog i državnog identiteta. SDP promovira i štiti interese svih bosanskohercegovačkih građana, a posebno je zainteresiran da unaprijedi socijalni status radnika, seoskog stanovništva, studenata, mladih, boračke populacije, žena, penzionera, državljana Bosne i Hercegovine u dijaspori. Državu Bosnu i Hercegovinu SDP BiH želi razvijati kao socijalnu državu blagostanja koja je zasnovana na principu društvene pravde i jednakosti. Kao partija koja je programski utemeljena na izvornim načelima socijaldemokratije, SDP će graditi demokratski socijalizam, kao društvo socijalnog blagostanja, jednakosti, socijalne pravde i solidarnosti. Demokratski socijalizam podrazumijeva pluralizam vlasništva, postojanje tržišne ekonomije, politički pluralizam i ulogu države i njenih institucija u sferi ekonomskog i socijalnog razvoja.

SDP BiH će, polazeći od ustavnog poretka ustanovljenog Daytonskim mirovnim sporazumom, težiti administrativnom uređenju Bosne i Hercegovine kao funkcionalne i decentralizirane države na principima evropskog regionalizma i široke autonomije lokalne samouprave. Građanima treba osigurati mogućnost da participiraju u donošenju političkih odluka putem različitih instituta neposredne demokratije i u lokalnim zajednicama. SDP BiH će ustrajati na daljoj izgradnji sistema parlamentarne demokratije, jačanju uloge parlamentarnih tijela i njihove odgovornosti za napredak u socijalnom i kulturnom razvoju.

Povijesna ishodišta i socijalno utemeljenje

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine svoje korijene vezuje za Socijaldemokratsku stranku BiH, osnovanu 1909. godine, kao izraz političkih potreba radničke klase i pokušaj da se prevlada mononacionalni karakter političkog organiziranja i međunacionalnog polariziranja i konfrontiranja. Uz to, Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine nastala je i razvijala se na temelju evropske i bosanskohercegovačke socijaldemokratije, radničkog i seljačkog pokreta, na poukama i porukama Narodnooslobodilačkog antifašističkog rata (1941.-1945.), dosezima i pozitivnim vrednotama socijalnog razvoja nakon Drugog svjetskog rata, te na osnovama reformističko-demokratskog iskoraka Saveza komunista Bosne i Hercegovine – u uvođenju višestranačke političke strukture potkraj osamdesetih i početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća. U tom okviru SDP BiH je privržen tradicijama Narodnog fronta, koji je okupljao sve patriotske snage i slojeve bosanskohercegovačkog društva u toku oružane borbe protiv fašizma, a sa ponosom i dostojanstveno podržava i ističe trajne vrijednosti ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a, čije odluke su dovele do obnove državnost Bosne i Hercegovine i sticanju njenog statusa ravnopravne federalne državne jedinice unutar federativne demokratske države. Odluke ZAVNOBiH-a su postale jedan od međaša savremene bosanskohercegovačke državnosti.

Ličnost Josipa Broza Tita spada u vrijednosti koje baštini SDP BiH, u prvom redu zbog njegovog ogromnog doprinosa borbi protiv fašizma i otpora staljinizmu, zbog doprinosa u uspostavljanju društvenog sistema vlasti zasnovanog na radničkom samoupravljanju i društvenom upravljanju javnim poslovima, zbog nesvrstane vanjske politike u eri blokovske podjele i konfrontacije svijeta i doprinosa borbi protiv kolonijalizma, miru i miroljubivoj koegzistenciji, u okviru koje je postao jedan od značajnijih lidera XX stoljeća. Posebno se ističe doprinos Tita za uspostavu i razvoj bosanskohercegovačke državnosti, nacionalne ravnopravnosti, jednakopravnih i konstitutivnih naroda. SDP BiH baštini dostignuća socijalnog, ekonomskog i kulturnog razvoja BiH u vremenu socijalizma:1945.-1990.

SDP BiH je na temelju historijski oblikovane državnosti BiH u odlukama ZAVNOBiH-a bio dio patriotskih snaga u odbrani suvereniteta, integriteta i historijskog društvenog bića BiH u vremenu rata 1992.-1995.

SDP BiH je moderna politička organizacija, partija rada i stvaralaštva, partija radnika u materijalnoj i nematerijalnoj sferi i ljudi koji žive od svog rada, uključujući i malo poduzetništvo. SDP je politička partija građana i autohtonih naroda: Bošnjaka, Srba i Hrvata, te nacionalnih manjina, koje žive u BiH. SDP razvija i njeguje vrijednosti zajedničkog života, afirmira i štiti ljudska prava i slobode, međuetničku i međuvjersku toleranciju. U središte svoje akcije SDP stavlja promociju zaposlenosti, pojedinačnog i kolektivnog prosperiteta, koja želi svima omogućiti da realiziraju svoje potencijale, koja će se permanentno i dosljedno boriti protiv nepravde i siromaštva, te koja će uskladiti i pomiriti materijalni napredak sa zaštitom životne okoline i ljudskom odgovornošću prema budućim generacijama. SDP će se boriti za takav socijalni položaj radnih slojeva društva koji će im omogućiti bitan utjecaj na socijalne i političke tokove u društvu. Socijaldemokratska partija BiH nije elitistička politička organizacija, niti je podređena interesu bilo koje uske socijalne grupe. Za SDP BiH je neprihvatljiv mit o ekskluzivnoj povijesnoj misiji ovog ili onog društvenog sloja i bilo koje političke partije. Socijaldemokratska partija otvorena je za sve one koji prihvataju njen program, neovisno o njihovoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti. U svom političkom djelovanju SDP BiH se ne ograničava samo na parlamentarnu borbu, već podržava i njeguje tekovine demokratski uređenih društava. Posebno podržava djelovanje raznovrsnih profesionalnih društava i organizacija koje su u funkciji zaštite autonomije rada i struke, interesnih skupina građana i njihovih inicijativa, kao i svih oblika demokratskog izražavanja javnog mišljenja. U tom kontekstu SDP BiH posebno podržava i daje svoj konkretan doprinos osnivanju i radu nevladinih organizacija – kao značajnih aktera razvoja civilnog društva i demokratije.

Temeljne političke vrijednosti SDP-a BiH

Teorijsko utemeljenje Socijaldemokratske partije BiH izvodi se na širokom spektru filozofskih i naučnih pravaca, školā humanističke i emancipatorske orijentacije – u što ubrajamo i ono najvrednije u socijaldemokratskoj i marksističkoj političkoj misli. Sve ono što širi prostor ljudske slobode, pravde i solidarnosti, te predstavlja civilizacijske vrijednosti čovječanstva, čini osnovu i dio programskog identiteta i političke prakse SDP-a BiH. Protivimo se svođenju demokratskog socijalizma i borbe za njegov razvitak na samo jedan način mišljenja, na samo jednu ideologiju, na samo jednu klasu i na samo jednu istinu. SDP BiH baštini i integrira u svoj politički program – kao članica Socijalističke internacionale – pozitivne odrednice lijeve demokratske političke tradicije, te univerzalni korpus ideja, vrijednosti i načela socijaldemokratije. Primarni programski ciljevi Socijaldemokratske partije BiH su: uspostaviti režim vlasti zasnovan na demokratskom socijalizmu; etablirati i zaštititi model pluralizma vlasništva; razviti sistem socijalne tržišne privrede; funkcionalno determinirati sistem proizvodnje i osigurati njenu socijalnu distribuciju; omogućiti svim ljudima da autonomno kontroliraju vlastite poslove i vlasništvo; osigurati građanske slobode u svim sferama socijalne egzistencije; prihvatiti i očuvati sistem društvene jednakosti; izgraditi solidarno i pravedno društvo; te osigurati efikasnu regulacijsku moć države u sferi ekonomskih odnosa i socijalne sigurnosti.

Socijalna demokratija i socijalna jednakost: uvjet su slobodnog i pravednog društva – Socijaldemokratska partija BiH smatra da je demokratija temeljna vrijednost bosanskohercegovačkog društva. Otuda, sa stanovišta Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine, bosanskohercegovačko društvo treba razvijati kao pluralističko društvo. Politički pluralizam se najadekvatnije izražava kroz sistem višepartijske parlamentarne demokratije koja omogućava konkurenciju političkih ideja i programa i njihovu provjeru u javnosti. Takav režim

vlasti zasnovan je na slobodnim višestranačkim izborima putem kojih se legitimira i demokratski kontrolira politička vlast u državi, osigurava vladavina prava i zakonska odgovornost nosilaca javnih funkcija. Za SDP BiH sistem višepartijske parlamentarne demokratije znači da postoje zakonske mogućnosti za promjenu svih organa vlasti, i to putem slobodnog iskazivanja političke volje građana Bosne i Hercegovine. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine ističe svoje opredjeljenje za jednakopravno učešće žena u svim javnim, kulturnim, društvenim i političkim aktivnostima. Za Socijaldemokratsku partiju demokratija je više od samog pravnog i formalnog procesa. Demokratija je više od samog glasanja na višepartijskim izborima. Istinska demokratija podrazumijeva participativnu demokratiju uz učešće građana na svim nivoima političkog organiziranja. SDP BiH će poticati saradnju i razvoj civilnog društva, kako bi se omogućilo da najveći dio zajednice uključimo u ostvarivanje ciljeva socijalnog razvoja. Demokratija treba imati i socijalnu dimenziju – da nudi i osigurava model zaštite prava i interesa obespravljenih kategorija stanovništva – te da afirmira princip društvene jednakosti u svim sferama socijalne egzistencije. To je obilježje razvijenih društava u kojima svi građani, nacionalne zajednice i vjerske skupine imaju isti tretman.

Industrijska demokratija – SDP BiH će se zalagati za dostojanstvenu poziciju radnika, reguliranje radnog zakonodavstva, osiguranje adekvatnih uvjeta rada i zaštite na radu, vrednovanje tehnoloških i drugih inovacija radnika i usklađen okolinski razvoj. U cilju afirmacije industrijske demokratije SDP BiH će inicirati zakonska rješenja za zastupljenost radnika u nadzornim odborima velikih privrednih društava u BiH.

SDP BiH smatra da je potrebno uspostaviti koordinaciju u odnosima između poslodavaca i radnika te uvesti sistem socijalnog partnerstva između radnika, poslodavaca i vlade. Za jačanje socijalnog i ekonomskog položaja radnika bitno je slobodno organiziranje sindikata i puno ostvarivanje prava na štrajk.

Za SDP BiH su sindikalne slobode i prava neprikosnoveni, zbog čega se zalaže za ratificiranje svih relevantnih konvencija Međunarodne organizacije rada i Evropske socijalne povelje. Sindikat zastupa ekonomsko-socijalne, a SDP BiH i političke interese radnih slojeva društva. Stoga odnosi između SDP-a BiH i sindikata predstavljaju prirodnu vezu u ostvarivanju ukupnih interesa stanovništva koje živi od svog rada, znanja i stvaralaštva. U tom kontekstu SDP BiH će u svom djelovanju razvijati saradnju sa sindikatima na socijaldemokratskim vrijednostima u borbi za trajno poboljšanje radno-pravnog statusa i socijalnog položaja radnika.

Humanizam, socijalna pravda i društveno blagostanje – Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine se snažno zalaže za izgradnju države blagostanja. Takva država treba garantirati socijalno osiguranje, osigurati zakonske pretpostavke kako bi korištenje socijalnih službi bilo svakome dostupno, pod jednakim uvjetima, osigurati adekvatnu nadoknadu i socijalnu potporu nezaposlenima, nemoćnim i osobama sa invaliditetom, te i dalje razvijati sistem javne, odnosno, državne zdravstvene službe, te javnog sistema obrazovanja. Socijaldemokratska partija će insistirati da se u pravnom poretku uspostave institucije i mehanizmi organizirane solidarnosti, prije svega u oblasti zapošljavanja, stanovanja, liječenja, obrazovanja, socijalne i penzione zaštite. Socijalna država blagostanja treba svojom socijalnom politikom sprečavati sve oblike privilegija; štiti sve ugrožene kategorije stanovništva i stvarati uvjete i sredstva zaštite posebno starih, osoba sa invaliditetom i nezaposlenih. Na planu socijalne politike država treba djelovati i politikom prevencija. Ona se izražava, prije svega, u stvaranju i osiguravanju takvih životnih i radnih uvjeta koji će omogućiti dostojan život svim zaposlenim i svim građanima. Dobra preventivna politika smanjuje potrebu za intervencijama države. Cilj SDP-a je omogućiti da ideja solidarnosti dominira društvenim razvojem, ljudskim vezama i odnosima. Ta solidarnost traži da, u socijalnim i radnim aspektima života, svako daje u skladu sa svojim mogućnostima. Solidarnost u sebi sadrži istinsko razumijevanje za uvjete drugih sa

kojima se živi u zajednici. Bez solidarnosti i socijalne pravde nije moguće razvijati demokratsko i humano društvo.

Antifašizam

SDP BiH baštini tekovine antifašizma, kao temeljne vrijednosti slobodnog i naprednog društva. Afirmacija vrijednosti antifašizma predstavlja jedan od ključnih civilizacijskih zahtjeva, a u njima treba crpiti inspiraciju za razvitak humanog, pluralnog, solidarnog i demokratskog društva. SDP BiH ima historijsku obavezu da proširi tumačenje fašizma u njegovoj svevremenosti i da borbu protiv njega formulira prema njegovoj aktuelnoj pojavnosti i opasnosti. Nacionalizam je izvoriste neofašizma i fašizma. Za BiH je posebno važna borba protiv nacionalizma i poricanja genocida koji je počinjen u Srebrenici 1995. godine.

Bosna i Hercegovina, koja je u Drugom svjetskog ratu podnijela, od svih dijelova bivše Jugoslavije, najveći teret antifašističke borbe, ne smije biti tolerantna na bilo kakva ispoljavanja fašističkih, nacističkih, šovinstičkih i sličnih ideologija i djelovanja.

Fašizam je realna prijetnja savremenoj civilizaciji, a posebno demokratskom razvoju Bosne i Hercegovine. Zato će SDP BiH snažno promovirati i provoditi politike antifašizma, usmjerene, prije svega, na promociju demokratskog razvoja zemlje i na njegovanje tradicija antifašizma u BiH, posebno iz vremena II svjetskog rata i rata 1992.-1995. SDP će razvijati međunarodnu saradnju u borbi protiv fašizma i razvijati antifašističke vrijednosti kod mladih, te surađivati sa antifašističkim udruženjima u obilježavanju datuma, ličnosti i obilježja antifašističke borbe.

Unutarpartijska demokratija

Unutarpartijska demokratija podrazumijeva racionalan model partijske organizacije u kojoj nisu uspostavljeni strogi hijerarhijski odnosi. Odnosi unutar Socijaldemokratske partije BiH zasnivaju se na demokratskim principima, na ravnopravnosti i odgovornosti svakog člana, organizacije i organa u kreiranju i ostvarivanju politike. Pitanje odgovornosti se posebno odnosi na izabrane predstavnike SDP BiH na funkcije u Partiji kao i u ime Partije. Svaki član Socijaldemokratske partije BiH ima pravo iznositi svoja stanovišta o svim pitanjima partijske politike, i svoje prijedloge dostaviti organizacijama i organima partije, te tražiti određenje organa prema njegovim prijedlozima. U tom smislu svaki član može svim organima SDP-a BiH i Kongresu SDP-a BiH, kao najvišem organu partije, predlagati rezolucije, izjave i druge dokumente o pojedinim aktuelnim pitanjima u društvu i u partiji. O svim tim prijedlozima delegati Kongresa SDP-a se izjašnjavaju demokratskim putem. Unutarpartijski dijalog, zasnovan na argumentima i toleranciji, te demokratski izbori organa i rukovodstava po sistemu direktne participacije članova u izboru partijskog rukovodstva je, u osnovi, najdemokratičniji model odlučivanja.

Sistem biranja jedan član-jedan glas čine glavne komponente unutarpartijske demokratije, koju stalno treba unapređivati participatornim pristupom i obezbjeđivanjem neposrednog izjašnjavanja članstva o važnim pitanjima ustava, udruživanja sa drugim političkim subjektima, kao i pitanjima ulaska u vlast i koalicione politike. Rukovodstvo partije treba da posjeduje i stalno manifestira visok nivo kreativnosti i odgovornosti prema članstvu. U Socijaldemokratsku partiju Bosne i Hercegovine se slobodno i dobrovoljno ulazi, uz uvjet prihvatanja Programa i Statuta SDP-a BiH. SDP BiH svojom programskom orijentacijom omogućava borbu mišljenja uključujući i manjinsko mišljenje. Svrha manjinskog mišljenja je da se artikuliraju i izraze interesi što većeg broja socijalnih grupacija, tako da se, u izbornom nadmetanju, za politiku Socijaldemokratske partije BiH veže što veći dio biračkog tijela. Manjinsko mišljenje se izražava u demokratskom dijalogu, brani i zastupa u svim organima

partije. Manjinska mišljenja se formiraju na osnovu eksplicitnog prihvatanja partijskog programa. Manjinska mišljenja u partiji se ne mogu formirati na etničko-nacionalnoj, nego samo na socijalno-interesnoj osnovi.

3. KONCEPCIJA RAZVOJA BOSANSKOHERCEGOVAČKOG DRUŠTVA

Moderno i slobodno bosanskohercegovačko društvo

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine svoju cjelokupnu programsku orijentaciju usmjerava ka izgradnji modernog društva – zasnovanog na principima slobode, jednakosti, pravde, humanizma i solidarnosti. Riječ je o društvu koje se temelji na jednakim socijalnim i političkim šansama, pravima i slobodama, te na ravnopravnosti svih građana i naroda. Budući razvoj i promjene bosanskohercegovačkog društva SDP BiH će zasnivati na osnovama reformi i evolutivnog procesa. SDP BiH, kao partija lijeve političke orijentacije, akcent u svom političkom djelovanju stavlja na izgradnju i afirmiranje takvog društvenog uređenja koje je zasnovano na toleranciji, suodgovornosti i solidarnosti. To u isto vrijeme pretpostavlja podsticanje i stvaranje uvjeta za razvoj stvaralaštva pojedinaca u društvu koje će im omogućiti da izraze sve svoje kreativne sposobnosti. SDP BiH će istovremeno dinamizirati ekonomske tokove i stimulirati kreativnost i inovativnost pojedinaca i grupa, a posebno u sferi poduzetništva i samozapošljavanja. U izgradnji takvih društvenih odnosa SDP BiH polazi od činjenice da se društveni problemi mogu efikasnije rješavati u otvorenom društvu, u kojem će se uspostavljati i razvijati društvene institucije i ustanove koje će omogućiti samopotvrđivanje pojedinaca, kolektiva i bosanskohercegovačkog društva u cjelini (nacionalnih i manjinskih zajednica), te podržavati i afirmirati novi oblici političkog i interesnog udruživanja i organiziranja. Suštinska pitanja u djelovanju SDP-a BiH ne odnose se samo na socijalnu pravdu i ravnopravnost, slobodu i jednake šanse, solidarnost i odgovornost prema drugima, već i na brojna pitanja i probleme koji su postali manifestni potkraj prošlog i početkom ovog stoljeća.

Saradnja sa društvenim pokretima i građanskim udruženjima

Teškoće i problemi samog procesa reintegracije bosanskohercegovačkog društva i njegovo povezivanje sa brojnim asocijacijama i pokretima u svijetu, sve više izražavaju ljudsku potrebu za širenjem kruga ljudskih sloboda, solidarnosti i ljudske kreativnosti, koja nema svojih ograničenja. Političke stranke ne mogu ni izdaleka dati odgovor na sve inicijative, sukobe i interese, niti riješiti brojne probleme bosanskohercegovačke društvene stvarnosti. Stoga se instrumenti moći pojavljuju i izvan odnosa proizvodnje i mogućnosti političkih stranaka i javnih ustanova, a koji su u funkciji bržeg društvenog razvoja i partnerskog odnosa sa svim nivoima vlasti u državi. Zbog toga će SDP BiH podržavati i saradivati sa svim društvenim pokretima i građanskim udruženjima koja doprinose reintegraciji, ekonomskom i društvenom prosperitetu države Bosne i Hercegovine. Riječ je, dakle, o artikuliranju i ostvarivanju raznorodnih (pojedinačnih, grupnih i društvenih) interesa koji će se autentično iskazivati u duhu demokratskih načela, a u cilju borbe za slobodu, pravdu, jednakost, ravnopravnost, mir, pomirenje, toleranciju, zajedništvo, zaštitu prirodne okoline, sigurnost i modernizaciju. SDP BiH podržava društvene pokrete i inicijative građana i grupa u vezi s rješavanjem ekonomsko-socijalnih i drugih problema.

Ljudska prava i slobode – temelj razvoja bosanskohercegovačkog društva

Mjeru razvoja društva vidimo, prije svega, u stepenu ostvarivanja ljudskih sloboda. Sloboda podrazumijeva suprotstavljanje svakom obliku diktature i nasilja nad ljudima i stvaranje društvenih pretpostavki za slobodu izbora životnih alternativa. Nema istinske slobode ljudi bez materijalnih i socijalnih uvjeta za dostojan život. Za SDP BiH sloboda ljudi podrazumijeva

oslobođenost od straha, neznanja i svakog oblika izrabljivanja ljudi i represije nad njihovim životima, mišljenjima, težnjama i potrebama. Polazimo od provjerenog iskustva da je slobodan razvoj svakog pojedinca ne samo osnova njegovog humanog i dostojanstvenog života nego i uvjet osvajanja slobode za sve u našem društvu. Polazeći od Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama, kao i ustavnih odredbi o ljudskim pravima i slobodama, SDP BiH će u centar svoje političke aktivnosti staviti zakonsko reguliranje ljudskih prava i sloboda i njihovo dosljedno provođenje. Projekt razvoja Bosne i Hercegovine na načelima zapadnoevropskog iskustva demokratskog socijalizma, za SDP BiH podrazumijeva poštivanje kako političkih, tako i socijalnih prava svih i puno respektiranje pravde i jednakosti, kao njegovih temeljnih vrednosti. Naš cilj je društvo bez superiornosti i subordinacije, bez patrijarhata, rasizma, homofobije i transfobije, društvo bez predrasuda i diskriminacije. Mi ne trpimo diskriminaciju na temelju spola, dobi, invaliditeta, boje kože, etničke pripadnosti, vjere, rodnog identiteta i seksualne orijentacije ili bilo čega drugog što nas čini jedinstvenim ljudima - bilo na poslu, u slobodno vrijeme, u školi, kod kuće ili drugdje.

Za Socijaldemokratsku partiju Bosne i Hercegovine socijalna pravda je, prije svega, jednakost svih u šansama političke i društvene participacije i promocije. Socijalna pravda i jednakost za nas uključuje stalno stremljenje društva ka višem stepenu jednakosti ljudi u raspodjeli društvenog bogatstva i vlasti uopće. To podrazumijeva i stalno širenje prostora jednakosti ljudi - muškaraca i žena - u mogućnostima da prisvajaju blagodati obrazovanja, nauke, kulture i stvaralaštva uopće. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine se zalaže za što više solidarnosti među ljudima. Osnovna pretpostavka za to jeste uspostavljanje preraspodjele društvenog bogatstva, pri čemu je potrebno uspostaviti radikalno inoviran monetarni, finansijski i porezni sistem u kome će biti stimuliran pojedinačni rad, stvaralaštvo i poduzetništvo, ali i onemogućena gruba eksploatacija tuđeg rada, pad cijene radne snage ispod određenog (zaštitnog) nivoa i osigurana zaštita socijalno ugroženih slojeva. Kao i u drugim savremenim društvima, i u našim uvjetima bez solidarnosti i socijalne pravde nije moguće razvijati humano društvo.

Rodna ravnopravnost

Mi u SDP-u opredijeljeni smo graditi Bosnu i Hercegovinu kao društvo rodne ravnopravnosti u kojem žene i muškarci dijele moć i imaju jednaka prava, odgovornosti i mogućnosti. Naš stav se zasniva na odbacivanju rodnog sistema u kojem su žene kao društvena grupa podređene muškarcima kao društvenoj grupi, a koji stvara nejednake rodne odnose u svim sferama života. Posljedično, ženama se ograničavaju mogućnosti za ostvarenje ekonomske slobode i nezavisnosti, pune političke participacije i života bez nasilja. Također, prepoznajemo specifične potrebe i interese žena i muškaraca.

Naša feministička politika se zasniva na viziji društva u kojem je svim ženama i muškarcima osiguran dostojanstven život i rad i jednake mogućnosti za ostvarenje potencijala svakog od njih pojedinačno. Tako se SDP BiH zalaže za povećanje zaposlenosti žena, promoviranje ženskog poduzetništva, usklađivanje profesionalnog i privatnog život, jednaku platu za isti rad ili rad jednake vrijednosti, za prava žena da samostalno odlučuju o materinstvu i reproduktivnim pravima, život siguran od nasilja itd. Ovakva politika je sveobuhvatna i odnosi se na poštivanje ljudskih prava i izgradnju institucionalnih mehanizama koji će osigurati njihovu efikasnu primjenu. Sveobuhvatnost feminističke politike se zasniva na spoznaji da su svi ovi dijelovi povezani i čine neodvojivu cjelinu ljudskog života. Svaka fragmentacija i razdvajanje ovih dijelova zamagljuje uzroke i čini probleme nevidljivim, a provođenje kratkoročnih neuvezanih rješenja niti su učinkovita niti održiva.

Za nas u SDP-u pitanje rodne ravnopravnosti nije «žensko pitanje», već predstavlja pitanje demokratije i temeljnih socijaldemokratskih vrijednosti. Odgovornost za ovo pitanje preuzimaju i muškarci i žene zajedno, a posebno predsjednici i predsjednice na svim nivoima partijske organizacije. SDP BiH će posebnu pažnju posvetiti dosljednoj primjeni rodne perspektive u unutarpartijskom djelovanju i radu. To znači kreiranje mehanizama i stvaranju pozitivnog, sigurnog i ohrabrujućeg ambijenta kako bi se jačala svijest i znanje o pitanju rodne ravnopravnosti. Ovakav ambijent podrazumijeva jačanje kapaciteta, pristup potrebnim resursima. To uključuje i aktivnosti koje će osigurati jednako učešće žena i muškaraca u donošenju odluka i pravednu raspodjelu raspoloživih resursa i jednaku vidljivost kandidata i kandidatkinja tokom predizbornih kampanja. Također, primjenjujemo spolnu kvotu za manje zastupljeni spol i obavezujemo se na ravnomjernu zastupljenost žena i muškaraca (*eng. gender parity*) baziranom na principu 50-50 kako unutar partijske organizacije, tako i na svim nivoima u zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima vlasti i drugim tijelima, gdje je moguće ostvariti taj utjecaj.

Za realizaciju feminističke politike kao strategiju primjenjujemo pristup integriranja rodne perspektive (*eng. gender mainstreaming*) što znači sveobuhvatno integriranje rodne perspektive u ukupno političko djelovanje partije i u sve njene aktivnosti. Forum žena SDP BiH, služi kao resursni centar unutar partije za pružanje edukativne i stručne podrške za efikasnu integraciju rodne perspektive u političkom radu.

Položaj i uloga mladih u društvu

SDP BiH će se zalagati da kvalitetnim programima i projektima razvoja bosanskohercegovačkog društva zadrži mlade ljude u Bosni i Hercegovini. U tom cilju, SDP BiH će podržati besplatno i obavezno osnovno i srednje obrazovanje, u skladu sa preporukama EU-a. Bosanskohercegovački sistem visokog obrazovanja potrebno je reformirati i osavremeniti, kako bi dosegao evropski nivo kvaliteta i pružio mogućnost za sticanje diplome priznate u međunarodnim razmjerima, da bi sa ulaskom BiH u EU mladi bosanskohercegovački stručnjaci znanjem, sposobnostima i dostignućima bili ravnopravni i, u većoj mjeri nego do sada, konkurentni na evropskom i svjetskom tržištu rada. SDP BiH će se boriti za ujednačavanje obrazovnog sistema u BiH i eliminiranje bilo kojeg oblika segregacije u školama.

Zalažemo se za osnivanje omladinskih i studentskih udruženja kao oblika nestranačkog djelovanja mladih ljudi na društvene tokove, kako bi se otklonila njihova rezigniranost u odnosu na zbivanja u društvu. SDP BiH će insistirati na donošenju zakonske regulative kojom će mladima biti omogućeno povoljnije rješavanje stambenog pitanja. SDP BiH će se zalagati za bolju poziciju mladih ljudi u svim segmentima njihovog društvenog djelovanja. Posebno ćemo insistirati na njihovom većem sudjelovanju u javnom životu i procesima odlučivanja u parlamentima.

Imajući u vidu visoku nezaposlenost mladih i nisku socijalnu uključenost po tom osnovu, SDP BiH će se zalagati za razvoj aktivizma učenika i studenata kroz praktičan rad. Volonterski rad i poduzetništvo tijekom učenja i studiranja. Tako treba da se podigne nivo znanja i radnih vještina potrebnih za njihovo uspješnije uključivanje na tržište rada. SDP BiH će se uporno zalagati da se takve aktivnosti podržavaju javnim politikama i fondovima.

SDP BiH će stimulirati privatne i državne kompanije za stipendiranje naprednih i socijalno obespravljenih učenika i studenata. SDP BiH će se boriti da se onemogućene nepravda i korupcija u zapošljavanju mladih u javnim ustanovama. SDP BiH će nastojati da se izjednači volontiranje u društvenim i humanitarnim institucijama sa radnim iskustvom na sličnim poslovima, što će stimulirati mlade da volontiraju.

Obrazovanje i nauka

Strateško polazište SDP-a BiH jeste da su znanje, nauka, kultura, informiranje i zdravstvo moćna reproduktivna osnova društva, i ne mogu se tretirati kao potrošnja. Polazeći od shvatanja da su mladi istinska vrijednost i osnovni društveni potencijal, SDP BiH se zalaže za oblikovanje sistema obrazovanja i odgoja zasnovanog na humanističkim vrijednostima kao i na praćenju svjetskog tehnološkog i naučnog razvoja. Mladi u Bosni i Hercegovini trebaju savremeni obrazovni proces, kompatibilan evropskim i svjetskim standardima, sa programima koji će ih povezivati međusobno, a i sa svijetom. SDP BiH smatra da je osnove politike obrazovanja potrebno utvrditi na nivou države BiH.

SDP BiH se zalaže za: punu ravnopravnost svih učesnika u procesu obrazovanja; autonomne škole bez utjecaja ideologije; poštivanje jezičkih, kulturoloških, vjerskih i svih drugih prava i sloboda; ravnopravnu upotrebu službenih jezika - bosanskog, hrvatskog i srpskog - na cijeloj teritoriji BiH; nastavne programe koji se baziraju na zajedničkim osnovama na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine, koji će zadovoljiti evropske standarde; multikulturalnost BiH i očuvanje nacionalnih i kulturoloških identiteta, koji se mogu održati jedino poznavanjem i poštovanjem drugog i drugačijeg.

Nauka i znanje čine osnovnu polugu društvenog razvoja. Zato je neophodno stvarati društvene uvjete za veće investiranje u nauku i one naučne projekte kojima ćemo se približiti evropskom kvalitetu življenja i uspješno sudjelovati u međunarodnoj podjeli rada. SDP BiH se zalaže za: saradnju i povezivanje sa poznatim naučnim centrima u svijetu; stvaranje pretpostavki za zaustavljanje odlaska mladih i stručnih kadrova; povezivanje sa bosanskohercegovačkim vrhunskim stručnjacima u inostranstvu; širenje podsticaja korištenja naučnog stvaralaštva; angažiranje u institucijama sistema za podsticanje kreiranja i ostvarivanja programa mjera za obrazovanje novog naučnog kadra i podmlatka u BiH; za stvaranje materijalnih i drugih pretpostavki za kontinuiran i funkcionalan rad naučnih institucija od interesa za državu BiH; podržavanje realizacije inicijative o formiranju vodećih naučnoistraživačkih institucija od posebnog značaja za Bosnu i Hercegovinu, primjereno savremenim naučno-tehnološkim procesima u svijetu; formiranje Fonda za nauku i tehnološki razvoj na nivou BiH; uspostavljanje saradnje između naučno-istraživačkih institucija i privrednih subjekata iz BiH i drugih država sa ciljem realizacije projekta transfera znanja i tehnologija.

SDP BiH smatra da je potrebno najbolje studente i istraživače organizirano upućivati na razne vrste studijskih boravaka i usavršavanja u vodeće svjetske obrazovne i naučne institucije. Tako bi se upotpunilo obrazovanje naučnog podmlatka.

Borba protiv siromaštva u društvu

Uzroci siromaštva u bosanskohercegovačkom društvu su pretežno u niskoj zaposlenosti, ekstremno niskim platama zaposlenih, nedovoljnoj razvijenosti socijalnog sektora i demografskoj strukturi stanovništva. I pored razvoja, siromaštvo će biti realnost bosanskohercegovačkog društva. Broj siromašnih u bosanskohercegovačkom društvu se stalno povećava, a bogatstvo se uvećava kod sve manjega broja ljudi. To siromaštvo rezultat je i socijalne nepravde. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine istinski se opredjeljuje za borbu protiv siromaštva jer je socijalna misao i nastala sredinom 19. stoljeća kao reakcija na masovno siromaštvo tadašnjega radništva. Danas je siromaštvo postalo lokalna i globalna pojava istodobno. Jaz između većine siromašnih i maloga broja bogatih prisutan je svuda: u

svim državama, narodima i religijama, osobito u našoj zemlji. Unutar svakoga naroda u BiH postoji velika socijalna nejednakost između male grupe bogatih i većine siromašnih. Da bi sakrili svoju vlastitu pljačku, etnonacionalni ideolozi raspamećuju svoje narode, koje su i uveli u duboko siromaštvo tako što im ukazuju da se krivci za takvo stanje nalaze u drugim narodima. Ljudski život danas služi profitu i u tome se vide dehumanizirajući učinci današnje lokalne i globalne ekonomije i politike. Siromaštvo kao rezultat nepravde možemo velikim dijelom suzbiti, pa i iskorijeniti, ako se fundamentalno opredijelimo za siromašne, to jest za univerzalnu pravdu. Govor o pravdi u novovjekovnoj filozofiji razlikuje se od govora o pravdi u srednjovjekovnoj po tome što se prije pravda shvaćala kao krepost jednoga čovjeka, kao njegova karakterna osobina, a u novovjekovlju se počinje govoriti o pravdi kao osobini kojom se odlikuju društvene i državne institucije. Trebala su nam stoljeća da počnemo govoriti o ostvarenju pravde ne samo u unutrašnjem biću čovjeka nego i o ostvarenju pravde u društvu i u državi, onda u cijelom svijetu, u cijelom kosmosu, te o ostvarenju pravde u porodici, među naraštajima, rasama i spolovima. Danas govorimo o ostvarenju pravde među svim bićima u svijetu, osobito u odnosu prema prirodi.

Socijaldemokratska partija BiH treba pokazati da se pravednost i solidarnost mogu ostvariti pod uvjetom da uvedemo princip supsidijarnosti, princip općeg dobra i princip priznanja u političku teoriju i praksu. Nije dovoljno da samo država priznaje nepovredivost ljudskog dostojanstva svakom čovjeku (građaninu), nego i građani moraju jedan drugome to priznavati. Gledati na sebe iz perspektive drugog, osobito iz perspektive obespravljenog čovjeka koji pati, iz perspektive siromašnog i bolesnog, to je put prema eliminiranju siromaštva kao rezultata nepravde i kršenja humanističkih principa. Solidarnost je upravo ta praksa prihvatanja (priznanja) onih koji su obespravljeni, potlačeni, osiromašeni i poniženi, uključivanje onih koji su društveno isključeni, politička i pravna zaštita onih koji nemaju zaštite.

SDP se zalaže za javne politike prevencije i borbe protiv siromaštva. One moraju uključivati dohodovno-imovinski cenzus kao osnovu za korištenje beneficija iz tih politika. Te politike moraju biti aktivne (povećano zapošljavanje, stabilizacija penzijskog sistema) i pasivne kroz mjere socijalnih politika.

4. ZA EKONOMIJU DRUŠTVENOG BLAGOSTANJA U BiH

Ekonomija zahtjeva politike koje stimuliraju društveni progres

Efikasna ekonomija je uvjet za bolji život građana BiH. Javni sektor u BiH je velik i neefikasan po obimu i strukturi. Izostaju potrebne reforme da se on učini efikasnim i da se kroz neophodan nivo liberalizacije otvori veći prostor za razvoj privatnog sektora. S druge strane, u tranzicijskom periodu, dominantan neoliberalni koncept vođenja ekonomije u BiH pokazao je razorne posljedice. One se iskazuju u loše provedenoj privatizaciji, destrukciji industrijskog sektora, gubljenju radnih mjesta, osiromašenju radništva i drugih gubitnika tranzicije, koncentraciji bogatstva u rukama tajkuna i političke elite, porastu kriminala i korupcije, povećanju socijalnih nejednakosti i slabljenju socijalne pravde. Iako su socijalne nejednakosti narasle, kapitalizam u BiH nije povećao razvojne mogućnosti za bolji život ljudi, a to se posebno pokazuje u periodu nakon što je globalna kriza pogodila BiH, a nema održivog ekonomskog oporavka. Zato mi u SDP BiH smatramo da je za dinamičniji ekonomski razvoj i za postizanje koristi ekonomskog razvoja za široke slojeve radništva i građana BiH potreban novi model socijalno-ekonomskog razvoja. U tom modelu mora do izražaja doći znatno aktivnija uloga socijalnih, ekonomskih i razvojnih politika države, entiteta, kantona i lokalnih zajednica.

Mi smo svjesni da u uvjetima globalizacije ekonomije ekonomski rast nije moguć bez razvijanja konkurentnosti lokalne ekonomije. To zahtjeva liberalizaciju u mnogim oblastima, kao što su područja vanjske trgovine i stranih direktnih investicija, područja tržišta kapitala i novca, tržišta rada i liberalizacije u nizu sektora kao što su energetika, poslovni servisi, građevinarstvo, nekretnine i drugo. Napokon, liberalizacija je i uvjet i posljedica napretka u integracijama prema EU i u ostvarenju punopravnog članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Bez reformi u ekonomskoj, socijalnoj i političkoj sferi koja u osnovi otklanja barijere za vođenje biznisa u BiH, ne može se očekivati ni priliv stranog kapitala, ni turista, niti se može očekivati rast izvoza iz BiH. Zato su reforme koje uključuju i dalju liberalizaciju u mnogim sektorima ekonomije i društva neophodne i nezaobilazan uvjet ekonomskog oporavka i bržeg ekonomskog rasta.

Međutim, liberalizacija u regionalnim i globalnim okvirima zahtjeva strategiju razvoja primjerenu Bosni i Hercegovini, njenoj kulturi, ljudima, raspoloživim resursima i poziciji u regionalnoj ekonomiji. SDP BiH se zalaže za aktivne makroekonomske i razvojne politike, regulaciju i nadzor liberaliziranih tržišta i snažnu ulogu socijalne države sa institucijama sposobnim za ostvarenje tih politika na svim nivoima vlasti. To je posebno značajno u oblasti makroekonomskih reformi, unapređenja poslovnog ambijenta i poticanja investicija i zapošljavanja. Nadalje, uloga države je nezaobilazna i u sektorima u kojima samo tržišni poticaji ne mogu doprinijeti ostvarenju društveno poželjnih efekata ekonomije (restrukturiranje poduzeća, nelikvidnost i stečajevi, razvoj malog i srednjeg poduzetništva, istraživanje i razvoj, privatizacija, fiskalni sistem, borba protiv organiziranog kriminala i korupcije, poljoprivreda, reindustrijalizacija, energetika, autoceste i druga prometna infrastruktura).

SDP BiH se zalaže za rast obima, konkurentnosti i produktivnosti ekonomije u BiH

Naša vizija ekonomskog razvoja u BiH je vizija modernog svijeta, otvorenog demokratskog poduzetničkog društva, visoke konkurentnosti i produktivnosti koja treba da omogući ulazak u društva sa visokim dohotkom po glavi stanovnika. To je društvo integrirano u EU i zasnovano na evropskim i našim specifičnim politikama razvoja sa reguliranim tržištima. To društvo osigurava maksimalnu mobilizaciju razvojnih resursa u javnoj i privatnoj svojini, inovativnosti, jačanju humanog kapitala i stvaranju mogućnosti radnog i poduzetničkog angažiranja za sve

pod jednakim uvjetima. Takvo društvo pokazuje visoku posvećenost održivom okolišnom razvoju i djelovanju snažnih državnih institucija koje kreiraju i provode razvojne i ekonomske politike, vrše nadzor nad tržištem i korigiraju njegove negativne ekonomske, socijalne i okolišne efekte i ostvaruju u punom obimu funkcije pravne države kroz efikasan sudsko-tužilački sistem.

U građenju konkurentnosti BiH mora definirati svoje strategije za postizanje konkurentnosti kroz strategiju globalizacije – iznalaženje svojih puteva konkurentnosti u uvjetima globalizacije oslanjajući se na globalne resurse, prilike i mogućnosti u okruženju u kombinaciji sa lokalnim resursima i njihovim prevođenjem u lokalne konkurentske prednosti.

Konkurentnost roba i usluga koje nudi BiH na domaćem regionalnom i globalnom tržištu direktno ovisi o konkurentnosti našeg znanja na globalnom nivou. Znanje je osnovni resurs 21. stoljeća i za BiH je preduvjet za konkurentnost u fazi razvoja zasnovanoj na efikasnosti, ali i uvjet za ulazak u fazu razvoja zasnovanoj na inovacijama.

U jačanju konkurentnosti BiH posebnu važnost ima razvoj poljoprivrede i ruralnih područja. Potrebno je motivirati ljude i stvarati uvjete za život i rad na selu, te bavljenje modernom poljoprivredom na osnovi aktivnih politika i poticaja za tu proizvodnju, kako iz lokalnih izvora, tako i iz fondova EU i drugih izvora. Te aktivnosti treba da stvore uvjete za rast održive zaposlenosti i iskorištavanja izvanrednih potencijala za konkurentnost u razvoju proizvodnje hrane u BiH.

SDP BiH će poticati socijalno poduzetništvo kao oblik poduzetništva kojim se na osnovama neprofitne motivacije omogućava proizvodnja niza novih vrsta proizvoda i pružanje novih vrsta usluga, investiranja i zapošljavanja. Socijalno poduzetništvo može biti rješenje za veliki broj ljudi iz marginaliziranih društvenih skupina i radnika iz poduzeća u stečajju ili likvidaciji i za sve druge ljude koji žele da pokrenu poduzetništvo bez profitne motivacije. U tom kontekstu SDP BiH će se zalagati za zakonsko reguliranje socijalnog poduzetništva i za aktivne mjere podrške njegovom razvoju.

SDP BiH će se zalagati za institucionalno povezivanje dijaspora i BiH kao matične države kroz odgovarajuće oblike djelovanja i povezivanja vlasti od lokalnog do državnog nivoa. Ekonomski značaj dijaspore koji se do sada najviše ispoljava u doznakama iz inostranstva treba proširiti na investicijske aktivnosti i druge forme poslovnog djelovanja dijaspore u BiH.

Jedan od vodećih ciljeva razvoja je jačanje humanog kapitala u zemlji pod kojim se podrazumijeva zbir znanja, vještina, sposobnosti i međusobnih odnosa u društvu na načelima socijalne kohezije, inovativnosti i kreativnog poduzetništva potreban da se radom stvara ekonomska vrijednost i podiže kvalitet života ljudi u BiH.

SDP BiH će se zalagati za jačanje kapaciteta upravljanja održivim okolinskim razvojem, posebno u oblasti regulative koju treba harmonizirati sa pravnom stečevinom EU, u oblasti razvoja institucija i kontrole provedbe okolinskih standarda i procedura. Važan aspekt okolinskog razvoja je vezan za deminiranje prostora na cijelom teritoriju BiH i postizanje ekonomskih i sigurnosnih ciljeva u toj aktivnosti. Upravljanje okolinskim razvojem treba da osigura uvjete za održiv ekonomski razvoj, socijalnu inkluziju i zdravlje ljudi, životinja i biljnog svijeta. Ekonomsko-socijalni razvoj mora osigurati održivost prirodnog kapitala i što je moguće viši nivo njegovog razvoja. U ekonomskom smislu treba osigurati iskorištavanje potencijala podizanja energetske efikasnosti, smanjenja stakleničkih plinova i upravljanje otpadom kako bi on u što većoj mjeri bio sirovina za stvaranje nove vrijednosti u okviru koncepta cirkularne ekonomije. Sve to stvara ogromne mogućnosti za stvaranje dodatne vrijednosti, zapošljavanje i investicije u ekološki baziranoj ekonomiji (green economy).

BiH kao mala otvorena ekonomija: rast kroz poboljšavanje bilansa transakcija sa inostranstvom

Zalagat ćemo se da bazni model ekonomskog rasta za BiH bude izvozom vođen rast, sa razvojem kapaciteta za proizvodnju proizvoda i usluga utrživih na izvoznim tržištima (Tradable goods and services). To zahtjeva oživljavanje i dinamičan razvoj industrije, poljoprivrede, građevinarstva, turizma, ICT usluga, raznovrsnih poslovnih usluga i drugih sektora realne ekonomije. Rast izvoza u proteklom periodu mogao bi se približiti limitima, ukoliko se ne povećaju investicije u modernizaciju i diverzifikaciju proizvodnje. Zato je potrebno provesti intenzivan proces reindustrijalizacije, zasnovan na aktivnim industrijskim politikama. Mala otvorena privreda, sa monetarnim režimom valutnog odbora (Currency Bord) može napredovati samo ako poboljšava bilans svojih transakcija sa inostranstvom. Zbog malog unutarnjeg tržišta, promocija izvoza mora biti ključna strategija za podršku ekonomskom rastu. Pored izvoza, rast investicija u privatnom sektoru i javnoj infrastrukturi i povećanje osobne potrošnje treba da potiču ekonomski rast. Naravno, fokus na izvozu ne znači da treba zanemariti mogućnosti povećanja konkurentnosti na domaćem tržištu i potencijal doprinosa domaće javne i osobne potrošnje ekonomskom rastu. Takvu orijentaciju ćemo poticati aktivnim mjerama promocije i zaštite domaće proizvodnje. U okviru poticanja investicija, a posebno stranih direktnih investicija zbog njihovih utjecaja na prijenos tehnologija i know-how, te uključivanja u globalne poslovne i marketing mreže, zalagat ćemo se za razvijanje saradnje državnih institucija i poslovnog sektora sa dijasporom BiH u inostranstvu i razvijanju stimulativnog ambijenta za njihove transfere i ulaganja u ekonomiju BiH.

U jačanju investicijskog kapaciteta za napredak ekonomije i socijalnog sektora u BiH SDP BiH će se zalagati da se osiguravaju potrebni izvori koje čini lokalni privatni i javni kapital sa rastućim udjelom stranih direktnih investicija, posebno u prerađivačkoj industriji i razvoju poslovnih servisa. Treba ojačati kapacitet i podići kvalitet upravljanja u razvojnim bankama kako bi u većoj mjeri poticale povoljnim kreditiranjem razvoj i izvoznu orijentaciju privrede.

Odlaganje socijalnih i ekonomskih reformi ugrožava i političku održivost BiH

Ni osam godina nakon pojave globalne ekonomske krize u Bosni i Hercegovini nema održivog ekonomskog oporavka, a socijalne posljedice ekonomske stagnacije su vidljive u visokoj nezaposlenosti, deficitima javne potrošnje i rastu javnog zaduživanja. Tranzicijske reforme u pravcu ekonomski produktivnijeg i socijalno pravednijeg društva su već dugo u zastoju i blokirane su na mnogim tačkama. Proces euroatlantskih integracija, i pored široke podrške EU i NATO-a za njegovo ubrzanje također je u zastoju. Nezadovoljstvo naroda općim stanjem u društvu kulminiralo je februarskim protestima 2014. godine koji su tražili ukidanje elitističkih privilegija u društvu, više posla i borbu protiv korupcije i kriminala.

Nedovršena tranzicija i odlaganje neophodnih političkih, socijalnih i ekonomskih reformi dovode do zaostajanja BiH u odnosu na zemlje okruženja bez perspektive ostvarenja potrebnog socijalnog i ekonomskog progressa koji traže građani. Zato ćemo raditi na tome da BiH društvo i država postanu zemlja dinamičnih promjena i reformi koje vode ekonomskom razvoju, socijalnoj inkluziji i okolišnoj održivosti i stvaraju uvjete da svi građani, posebno mladi sa vlastitim radnim i poduzetničkim angažmanom dožive bolji život u BiH. Reforme moraju biti autentično bosanskohercegovačke, moraju ih kreirati i sprovoditi političke snage i vlade u BiH, naravno u saradnji sa međunarodnom zajednicom, posebno Evropskom Unijom.

BiH i zamka srednjeg dohotka: naprijed ka visokom dohotku, ili nazad ka osiromašenju

Ekonomija Bosne i Hercegovine je u svojevrsnoj zamci srednjeg dohotka – nije dovoljno jeftina da u uvjetima globalizacije konkurira niskim cijenama svojih proizvoda i usluga, nije toliko inovativna da može konkurirati na globalnom tržištu inovacijama i diferenciranim proizvodima i uslugama. Bosna i Hercegovina se nalazi na svojevrsnoj prekretnici – ili će nastaviti sa stagnacijama koje je prate od kako ju je zahvatila globalna ekonomska kriza, ili će osigurati ekonomski progres i postati zemlja visokog dohotka i visoke zaposlenosti, zemlja socijalnog blagostanja. Kriza nije prolazni fenomen, ona je pokazala da ekonomija BiH ne može biti konkurentna provodeći model rasta na potencijalu domaće tražnje i na nedovoljnom obimu aktivnih transakcija sa inostranstvom kroz izvoz roba i usluga, priliv stranih direktnih investicija, priliv doznaka iz inostranstva od dijaspore i drugih izvora.

Ekonomija BiH je nedovoljnih razmjera u odnosu na potrebe osiguravanja socijalnog napretka društva. Zato i javna potrošnja kojom se osiguravaju funkcije države i javni servisi za socijalno blagostanje sa 45 do 50% udjela u BDP-u izgleda nepodnošljiva za poslovni sektor. Povećanje srazmjera ekonomskih aktivnosti kroz sinhronizirano djelovanje snaga tržišta poduzetništva i države je naše strateško opredjeljenje.

BiH je Daytonskim sporazumom postavljena kao prototip neoliberalne države

Daytonskim ustavom uspostavljeni osnovi ekonomskog sistema BiH su utemeljeni na neoliberalnom ekonomskom konceptu sa slabom centralnom državom, fiksiranim tečajem i monetarnim režimom valutnog odbora. Takva ekonomija može osiguravati rast samo ako podiže konkurentnost u odnosu na globalno ili regionalno okruženje, s tim da se i količina novca može povećavati samo ako se ostvaruju pozitivne ekonomske transakcije sa inostranstvom. Kriza je pokazala da BiH ne može funkcionirati na tom modelu, jer on ima za primaran cilj postizanje makroekonomske stabilnosti, a posljedice toga su spor ekonomski rast, zanemarivanje razvoja realnog sektora, gubljenje radnih mjesta i deficit platnog bilansa koji se finansira vanjskim zaduživanjem, koje i samo ima određene limite.

U uvjetima političke nestabilnosti i zastoja u reformama, koje su programirane upravo na kursu neoliberalnog koncepta, BiH nema dovoljnog priliva stranih direktnih investicija, te uz nizak nivo domaćih investicija nije u stanju da generira rast domaće tražnje koji bi pokretao ekonomski rast u zemlji. Tako se san o blagostanju u neoliberalnoj ekonomiji BiH mora raspršiti pred naletom konkurencije drugih zemalja koje podižu industriju, osiguravaju naučno-tehnološki razvoj i povećavaju izvoz.

Mi u SDP-u BiH imamo viziju ekonomije BiH koja će iz osnova promijeniti koncept razvoja i koja, čak i na postojećem Ustavu, uz političku reintegraciju i integrirano djelovanje vlasti na različitim nivoima u BiH može pokrenuti rast realnog sektora, izvoza, investicija i tehnološke modernizacije. Uvjet za to su duboke reforme koje treba provoditi na osnovama evropskih politika primijenjenih na specifično okruženje, resurse i konkurentne prednosti naše zemlje. Evropska Unija treba da bude mašina konvergencije ekonomije BiH koja će je povesti u ekonomiju visokog dohotka.

U globalnim okvirima mjesto ekonomije BiH je da u narednoj deceniji bude efikasan proizvođač standardnih proizvoda, koristeći u maksimalno mogućoj mjeri inovacije na osnovu imitacionih i kreativnih imitacionih strategija i pružanja specifičnih usluga koje u oblasti turizma podrazumijevaju autohtona obilježja i kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe zemlje. U svemu tome transformacija poslovanja na osnovu široke primjene informaciono-komunikacijskih tehnologija (ICT) pruža dobar okvir za jačanje konkurentnosti naše ekonomije.

Ekonomija demokratskog socijalizma: balans tržišta, poduzetništva i uloge države

Konkurentna i razvijena ekonomija je uvjet socijalnog prosperiteta u BiH. Ekonomiju ne shvatamo kao snagu iznad društva, niti prihvatamo zagovaranja da ekonomiju treba osloboditi politike. Naprotiv, SDP BiH se zalaže za jasne političke stavove u vezi sa ekonomijom, njenim osnovama, načinu razvoja i funkcioniranja, te distribuciji dohodaka koje ona stvara. Ekonomija treba da služi ljudima i zato i privatni i javni kapital u ekonomiji, uloga rada i djelovanje tržišnih snaga i poduzetništva moraju biti usmjereni ka blagostanju i socijalnom napretku društva. Za uspješan razvoj ekonomije potrebne su dobro osmišljene politike koje će optimizirati djelovanje tržišnih snaga i upravljačkih snaga društva i države koje se kreiraju kao javne politike i efikasno i pravedno distribuiraju koristi od proizvodnje i po osnovu kapitala, i po osnovi rada i po osnovi poduzetništva, kako u primarnoj, tako i u sekundarnoj raspodjeli. Zalažemo se za visoko razvijeno poduzetništvo i društveno odgovorna poduzeća koja će ne samo poštovati zakonske obaveze, nego i unapređivati položaj zaposlenih, razvijati saradnju sa sindikatima, pomagati lokalnu zajednicu, doprinositi okolinskoj održivosti sredine u kojoj djeluju i pokazivati odgovoran odnos prema potrošačima, investitorima i vladama.

Ekonomija demokratskog socijalizma ne smije negirati ulogu kapitala, tržišta i tržišne konkurencije sa svim posljedicama te konkurencije utemeljene na načelima profitne motivacije. Istovremeno, ne smije se dozvoliti apsolutizacija neoliberalnih načela ekonomije i tržišnog fundamentalizma, koji snage tržišta i kapitala stavljaju iznad ljudi i ciljeva ljudskog i socijalnog blagostanja. Zato je potrebna snažna orijentacija za razvoj realnog sektora koji osigurava utržive proizvode i usluge za vanjsko tržište (tradable goods and services), orijentacija na izvozom vođen rast sa odlučnom reindustrijalizacijom i aktivnim industrijskim i trgovinskim politikama.

Mi u SDP-u BiH imamo za cilj da kroz investiranje u istraživanje i razvoj i socijalnu sferu stvaramo respektivan humani i društveni kapital u BiH, koji će biti u stanju, da uz odgovarajuću institucionalnu organiziranost, osiguravati stvaranje konkurentnog i produktivnog društva u okruženju globalizacije i postizati specifične konkurentske prednosti i vrijednosti za globalno tržište. To zahtjeva organiziranje društva i države na način da se postiže integrirani utjecaj snaga tržišta, nauke i istraživačkog rada, poduzetništva, civilnog društva, države i integracija kojima pripada (regionalne, euroatlantske i globalne integracije) u kreiranju i upravljanju ekonomskim i socijalnim razvojem društva u Bosni i Hercegovini. Ekonomski produktivno društvo u viziji nas iz SDP-a BiH podrazumijeva društvo znanja, inovacija i ulaganja u istraživanje i razvoj u privatnom i javnom sektoru, poduzetničke orijentacije građana kroz osnivanje malih i srednjih poduzeća, obrt, poljoprivredna gazdinstva i samozapošljavanje. Država treba društvu, ali ona ne osigurava, nego podržava ekonomski efikasno društvo.

Sigurnost radnog mjesta i sposobnost stvaranja nove zaposlenosti moraju biti u fokusu ekonomskog razvoja. U neoliberalnom konceptu razvoja radnici su bili najveća žrtva, a njihova neizvjesnost u pogledu radnog statusa je neizvjesna u mnogim poduzećima. Radnopravni status radnika ne smije biti ni u čemu normativno devalviran, a ključ uspješnog socijalno-ekonomskog partnerstva u sferi rada je u optimizaciji načela sigurnosti radnog mjesta, fleksibilnosti za poslodavce u slučajevima tržišnih rizika i aktivnih politika države u stvaranju uvjeta za generiranje radnih mjesta. Tržišna neizvjesnost koja dovodi u teškoće pojedina poduzeća sa gubitkom radnih mjesta mora biti prevladana mnogo većim mogućnostima stvaranja novih radnih mjesta. To znači neminovnost mobilnosti radnika, kako u teritorijalnom, tako i u profesionalnom smislu kroz stalno jačanje znanja, vještina i sposobnosti na tržištu rada, uključujući i prekvalificiranje koje zahtjeva tehnološki napredak i restrukturiranje poduzeća, u čemu se mora osigurati potpora javnim politikama i djelovanjem javnih institucija.

Dinamičniji ekonomski razvoj zahtjeva duboke reforme i aktivnu ulogu države

U raskidu sa neoliberalizmom SDP BiH se zalaže za aktivnu ulogu države u upravljanju razvojem, ali ne samo putem instrumenata makroekonomskih politika (fleksibilnost tržišta rada, fiksni tečaj i odsustvo inflacije). Izvozom vođen ekonomski rast i jačanje industrije kroz proces reindustrijalizacije, energetike, građevinarstva, poljoprivrede i izvoznih poslovnih i turističkih servisa, zahtjeva kreiranje strategije razvoja na nivou BiH sa integriranim pristupom djelovanja entiteta, kantona i lokalnih zajednica u njenom sprovođenju. Potrebne su sektorske strategije, a prije svega industrijske politike za podizanje konkurentnosti industrije kao pokretača izvoznog rasta.

Jedino djelovanje tržišnih snaga nije dovoljno za postizanje restrukturiranja i efikasnosti javnog sektora privrede. Tržišne snage kao jedini pokretač nisu dovoljne ni za razvoj privatnog sektora privrede sa dominantnim udjelom malih i srednjih poduzeća koja zahtijevaju podršku državnih institucija. Ta poduzeća traže razvijenu poduzetničku infrastrukturu (industrijske zone, industrijski parkovi, tehnološki inkubatori), klustersko organiziranje i razvijene forme međusobnog uvezivanja i povezivanja sa velikim globalnim kompanijama i za to moraju imati asistenciju javnih razvojnih institucija i javnih fondova.

Važan faktor razvojnog usmjeravanja ekonomije vezan je za ulogu Evropske Unije. U svom ekonomskom rastu BiH mora što jače ostvarivati priključak na EU kao mašinu konvergencije za ubrzanje ekonomskog rasta i konkurentnosti. Za korištenje evropskih fondova, u početku IPA-2 fondova, a kasnije i fondova za strukturalno prilagođavanje BiH (nakon što BiH stekne status kandidata za članstvo u EU) mora imati državne sektorske strategije ili politike, pa time i planiranje razvoja dobija dodatnu institucionalnu dimenziju.

Ubrzanje reformi na putu ka EU posebno otvara i perspektive da se istraživanju i razvoju da potrebno mjesto kao faktoru inovacijskog društva i faktoru razvoja konkurentnosti. Implementacija sektorskih strategija koje se usvajaju na državnoj razini, a integrirano provode na svim razinama vlasti u BiH je jedino racionalna osnova za planiranje investicija i izvora njihovog finansiranja, za privlačenje stranog kapitala u ekonomiju BiH, ali i za provođenje politika promocije i zaštite domaće proizvodnje.

Promocija domaće proizvodnje mora se kombinirati i sa mjerama zaštite domaće proizvodnje u okviru međunarodnih standarda koji proizlaze iz politika Evropske Unije (posebno u poljoprivredi) i pravila Svjetske trgovinske organizacije sa ograničenim vremenskim trajanjem i sa ciljem postizanja konkurentnosti domaće proizvodnje.

Vodeći socijalni i ekonomski cilj SDP BiH je generiranje održive zaposlenosti u BiH

Visoka nezaposlenost, posebno mladih u BiH, je najveći ekonomski i socijalni problem.

Mi se zalažemo da u središtu svih javnih politika bude nastojanje za stvaranje što većeg obima kvalitetnih i produktivnih radnih mjesta. Naš cilj nije svakakvo radno mjesto, zalažemo se za radna mjesta sa humanijim uvjetima rada, sa mogućnostima ostvarivanja plaća koje osiguravaju uvjete socijalne održivosti radnika i onih koji žive od rada.

Mi smatramo da je potreban integralni pristup rješavanju nezaposlenosti, imajući u vidu njenu strukturalnu uvjetovanost koja potiče od nedovoljno razvijenog poduzetništva, neefikasnog javnog i nerazvijenog privatnog poslovnog sektora, obrazovanja neprilagođenog potrebama tržišta rada, nedovoljne agilnosti nezaposlenih osoba na podizanju svojih sposobnosti i radnih vještina i njihovoj nedovoljnoj mobilnosti.

Uz mjere na poboljšanje poslovnog okruženja mi ćemo se zalagati za aktivne mjere zapošljavanja za koja treba izdvajati javni novac i osigurati aktivnu ulogu javnih institucija za njihovu promociju kod poslodavaca.

Mi ćemo zahtijevati u svom političkom djelovanju da svaka oblast javnih politika i mjere ekonomskih i razvojnih politika budu kritički evaluirane po ključnom kriteriju njihovog utjecaja na zaposlenost. Tako će mnoge politike izgledati sasvim drugačije, a i struktura javne potrošnje trebalo bi da se bitno promjeni kako bi podržavala pripremu nezaposlenih za tržište rada i stvaranje uvjeta za prvo zapošljavanje.

Mi ćemo tražiti transparentnost zapošljavanja u javnom sektoru dajući jednake šanse svim kandidatima na osnovi njihovih sposobnosti i kvalifikacija, bez privilegija političke pripadnosti ili pripadnosti uticajnim političkim krugovima. U tom smislu ćemo djelovati na unapređenju zakonske i druge regulative, posebno u okviru reforme javne administracije i restrukturiranja javnog korporativnog sektora.

Jačanje inspekcijskog nadzora u oblasti rada je važno zbog toga što rad na crno narušava fer konkurenciju i stavlja u privilegirani položaj poduzetnike koji ga koriste. Njegovim suzbijanjem bi se povećavali i javni prihodi i stvarali uvjeti da se smanje stope poreza i doprinosa na plaće, a to bi imalo pozitivan utjecaj na motivaciju poduzetnika za otvaranje novih radnih mjesta.

SDP BiH će se zalagati da se u reformi radnih odnosa osigura integralni pristup aktuelnim i naslijeđenim problemima radništva u BiH. To znači, da se, pored zakonskih rješenja o radu moraju naći rješenja za zaštitu radnika na radu, izmirenja obaveza po osnovu neuplaćenih doprinosa na plaće radnika i druga pitanja ekonomsko-socijalnog položaja radnika u društvu. Osnovu rješenja iz oblasti rada mora činiti demokratski tripartitni razgovori radnika, odnosno sindikata, poslodavaca i vlade. Radni status radnika ne može biti izložen neizvjesnostima tržišta i poduzetničkog rizika bez državnih politika socijalne zaštite i zato se zalažemo da se optimalno provode načela sigurnosti posla, fleksibilnosti radnog odnosa zbog poduzetničkog rizika, socijalnih politika zaštite neuposlenih radnika i aktivnih politika zapošljavanja koje će omogućavati brže prvo upošljavanje, ali i brži dolazak do novog radnog mjesta za radnike koji su izgubili posao.

Mi ćemo se odlučno zalagati za poštovanje prava radnika na redovnu i fer plaću koja odgovara produktivnosti koju radnici ostvaruju i društvenim standardima plaća. To uključuje i redovite uplate doprinosa i poreza na plaće iz kojih radnici ostvaruju prava po osnovu rada. Nemogućnost izvršavanja ovih obaveza mora biti razlog za pokretanje stečajnih procedura za restrukturiranje poduzeća ili poduzimanja sankcija prema poslodavcima.

Javni sektor – zahtjev za mnogo većim doprinosom ekonomskom razvoju zemlje

Za javnu potrošnju izdvaja se nešto manje od 50% bruto domaćeg proizvoda (BDP) u BiH, a od pojave globalne finansijske krize bilježe se deficiti koji se pokrivaju povećanom javnom zaduženošću. Bez obzira na takvo stanje mi se protivimo rigidnom smanjenju javne potrošnje (austeriteta), jer se time dovodi u pitanje finansiranje bitnih funkcija države i smanjuje agregatna tražnja bitna za ekonomski oporavak i rast zemlje. Ali, mi ćemo se odlučno zalagati za racionalizaciju javne potrošnje, prvenstveno u oblasti javne administracije, i restrukturiranju javne potrošnje, kako bi se što veći njen dio usmjeravao za jačanje ekonomskog i socijalnog razvoja (rast izdvajanja za nauku i razvoj, obrazovanje, zdravstvo, penzije i druge socijalne potrebe). Posebno ćemo se zalagati za nastavak intenzivnih javnih investicija u oblastima u

kojima privatni kapital nema interesa ili je javni kapital pokazao svoje prednosti i za te namjene prvenstveno osiguravati i potreban nivo javnog zaduživanja.

Posebno ističemo potrebu da se ostvare potrebne reforme penzijskog sistema kako bi on osigurao dostojanstven život starih osoba koje su ostvarile puni radni staž i doprinose javnim fondovima.

U javnom korporativnom sektoru potrebno je intenzivirati proces restrukturiranja poduzeća u državnom vlasništvu s ciljem podizanja efikasnosti i stvaranja profitabilnih firmi koje će doprinositi budžetima, umjesto da iz budžeta isisavaju ionako oskudne javne resurse za pokriće gubitaka. To podrazumijeva unapređenje korporativnog upravljanja i kreiranje i provođenje jasnih sektorskih i industrijskih politika, odnosno transparentnih javnih politika upravljanja tim poduzećima. Za takve svrhe moraju se osiguravati sveobuhvatni programi zbrinjavanja radnika koji mogu u tim poduzećima biti pogođeni mjerama restrukturiranja. Naš cilj podizanja efikasnosti poduzeća sa državnim kapitalom mora u osnovi da osigurava stalno restrukturiranje tih poduzeća kroz jačanje njihove konkurentnosti. Restrukturiranje se može postići naporima vlada i menadžmenta putem konsolidacije i tržišnog prilagođavanja, restrukturiranjem kroz stečajevе i restrukturiranjem kroz privatizaciju većeg ili manjeg dijela državnog kapitala. U svim ovim oblicima restrukturiranja zaposleni moraju biti zaštićeni punim socijalnim paketima zbrinjavanja u slučajevima redukcije radnih mjesta. Kada se govori o privatizaciji treba imati u vidu da poduzeća sa državnim kapitalom postaju često plijen različitih političkih partija koje ga nastoje ekonomski eksploatirati za svoje uske ciljeve i pljačku, te zapošljavanje vlastite političke klijentele. To je još jedan razlog zašto se moramo posvetiti pitanjima efikasnijeg upravljanja i restrukturiranja državnih poduzeća.

U iznesenom kontekstu privatizacija je alternativa za restrukturiranje u slučajevima kada drugi oblici restrukturiranja ne omogućavaju unapređenje konkurentnosti i rast efikasnosti poduzeća sa državnim kapitalom. U svakom slučaju to mora biti privatizacija zasnovana na efektivnom novcu i na modelima privatizacije koji zadovoljavaju kriterij optimizacije prihoda od privatizacije, zapošljavanja i daljeg razvoja takvih poduzeća.

Za jačanje poduzetničkog sektora, reforme poslovnog okruženja i sektorske politike

Prioritetne su reforme u poboljšanju poslovnog okruženja s fokusom na pojednostavljenje procedura za osnivanje i stečaj, odnosno zatvaranje firmi, procedura za izdavanje dozvola za biznis i građevinskih dozvola, eliminacije korupcije i organiziranog kriminala i reforme iz oblasti radnih odnosa.

Zalažemo se za podršku društveno odgovornom biznisu u izgradnji povoljnijeg poslovnog okruženja, prvenstveno kroz smanjenje poreza i doprinosa na plaće. Ali, zalažemo se za socijalni dogovor u kome će se prihvatiti obaveze da se kroz poresko rasterećenje poslodavaca povećava broj radnih mjesta i osigura dostojanstven tretman rada na nivou evropskih standarda radnih odnosa.

Sektorske politike su važne za usmjeravanje razvoja u oblastima u kojima je ograničena uloga tržišta, u kojima postoje konkurentne prednosti BiH i koje su predmet posebnih politika Evropske Unije. U tome posebno ističemo ruralni razvoj i poljoprivredne politike koje moraju biti predmet posebnih, ali i drugih horizontalno uvezanih politika. Nadalje, tu je potreba razvijanja energetskih, industrijskih, naučno-istraživačkih, infrastrukturnih i politika razvoja malog i srednjeg poduzetništva.

Za poreske reforme koje stimuliraju ekonomski rast i osiguravaju socijalnu pravdu

Mi ćemo se zalagati za fiskalnu konsolidaciju tako da se kroz poresku reformu proširi poreska baza kako bi se povećao udio direktnih poreza u finansiranju javne potrošnje i tako da se povećava efikasnost naplate poreza. Proširenje poreske baze podrazumijeva i progresivno oporezivanje ekstremno visokih dohodaka, više poreze i akcize na luksuzne proizvode, kao i uvođenje poreza po osnovi neiskorištene imovine. Treba ojačati kapacitete poreskih institucija na prikupljanju poreza, s oštrim sankcijama koje bi učinile neprofitabilnom poresku evaziju.

U mjerama socijalne zaštite i borbe protiv siromaštva mi se opredjeljujemo za izravne socijalne transfere za ciljanu populaciju. Razlozi za takav stav su u tome što se kroz indirektno oporezivanje ne može ostvarivati socijalno pravedno i efikasno ciljanje korisnika socijalnih beneficija. Cenzus za socijalne transfere treba da obuhvati i dohodak i imovinu, što znači potrebu uspostavljanja socijalne karte, koristeći se mogućnostima uspostavljanja društvenih informacionih sustava o dohocima i imovini.

Mi ćemo istrajati u svojim višegodišnjim nastojanjima da imovina i bogatstvo bilo kojeg pojedinca u BiH ne može biti legalizirana, ako nije dokazano njeno porijeklo ili ako na ostvarene dohotke iz kojih je finansirana nije plaćen porez državi.

Privatizacija - bolan proces obespravljanja i pogoršanja socijalnog položaja radništva

Rezultati u provođenju privatizacije nisu ispunili niti jedno od očekivanja ili ciljeva kojima je taj proces vođen. Istina, privatizacijom je stvoren respektivan privatni sektor po obimu, ali sa nedovoljnom efikasnošću i niskim kapacitetom generiranja ekonomskog rasta, razvoja, investicija, izvoza i zaposlenosti.

Mi smo odlučni u nastojanju da se izvrši cjelovita revizija privatizacije kojom bi se zaključio provedeni proces i sumirali objektivni rezultati privatizacije, ali i razotkrila područja kriminala i kršenja zakona koja traže sudsko sankcioniranje. Za provođenje tog procesa stvoreni su preduvjeti u zakonima i pratećoj regulativi koja je usvojena u mandatu Vlade FBiH, predvođene SDP-om BiH.

U dugoročnom razdoblju na koje se odnosi ovaj program, mi u SDP-u BiH ćemo imati brojne izazove i kao parlamentarna stranka i kao stranka koja će sudjelovati u vlasti. Mi u SDP-u ne želimo bježati od pitanja privatizacije, ali ćemo mu pristupiti na osnovi temeljnih vrijednosti naše partije i demokratskog socijalizma za koji se zalažemo.

Mi ćemo učiniti sve da privatizacija ne bude prodaja „porodičnog srebra“ ili „zlatnih koka“. Prihodi od privatizacije moraju se usmjeravati u razvoj društva i ekonomije i privatizacija ima smisla ako će se od njenih prihoda stvarati veća vrijednost u drugim formama bogatstva ili razvoja. Ako prodamo dio vrijednosti u nekom državnom poduzeću i stvorimo desetine tehnoloških parkova širom BiH, onda se bogatstvo i prilike za razvoj povećavaju, a „porodično srebro“ transformira u nove forme javnog kapitala koji generira brži razvoj.

Sve odluke o privatizaciji moraju biti donosene na parlamentima, a ne u uskim okvirima vlada ili političkih krugova. Niti jedan program privatizacije ne može ići bez programa utroška tih sredstava koja moraju biti usmjerena u razvoj. Pri tome razvoj nije samo investiranje u fizičke objekte infrastrukture, nego i u stabilizaciju penzijskog sistema, razvoj univerziteta, nauke i istraživanja, razvoj poduzetničke infrastrukture (poduzetničke zone, tehnološki inkubatori, istraživačko-razvojni centri laboratorije i drugo), razvoj obrazovanja, zdravstva, socijalne kohezije, sigurnosti građana, očuvanja životnog okoliša i drugo.

Dalja privatizacija državnih poduzeća koja posluju u tržišnom okruženju treba da bude otvoren proces i realiziran u mjeri u kojoj bude postojao interes investitora za njihovu kupovinu. Budući da su ta poduzeća uglavnom u teškoćama, realno je očekivati da će, ako pokušaji njihovog restrukturiranja pod državnim vlasništvom ne uspiju, budu usmjerena u stečaj ili da se prodaje njihova imovina. Mi ćemo se zalagati za rješenje po kojima će isplate plaća radnika imati prioritet u namirenju iz stečajne mase i rješenja da se kroz stečaj stvaraju uvjeti za obnovu proizvodnje i zaposlenosti.

Privatizacija poduzeća koja koriste javna dobra nije orijentacija SDP-a BiH dok god u javnom vlasništvu mogu da održavaju konkurentnost na tržištu koje će biti predmet stalnog liberaliziranja. Pri tome, javna dobra ni u kojem slučaju ne mogu biti predmet privatizacije, nego se samo mogu izdavati na korištenje kroz razne forme koncesija uz adekvatnu naknadu.

Lokalne zajednice - stvaranje prijateljskog okruženja za poduzetništvo i kvalitet života

U ustavno-političkom uređenju BiH lokalne zajednice, općine i gradovi, imaju važnu ulogu u promoviranje ekonomskog razvoja. Lokalno djelovanje na ekonomskom razvoju često je i glavni razlog zašto neke lokalne sredine imaju dinamičniji razvoj od drugih.

Pristup ekonomskom razvoju je sistematski koncipiran u modelu integriranog lokalnog razvoja, koje su mnoge općine počele da primjenjuju s vidnim rezultatima. Ključni faktori u promociji tog razvoja su ljudi, raspoloživost zemljišta i drugi fizički resursi, te politike poticanja poduzetništva i stvaranja biznisu ugodnog poslovnog ambijenta. Politike lokalnog razvoja, naravno, treba da se oslanjaju na makroekonomske i sektorske okvire koji se formiraju na višim razinama vlasti, ali je potrebno davati dodatnu vrijednost ekonomskim politikama na razini lokalne zajednice.

SDP BiH će se posebno zalagati da se u lokalnim zajednicama razvija socijalna kohezija zajednica s politikama inkluzivnog razvoja, borbom protiv siromaštva i razvijanjem socijalnih oblika poduzetništva kroz ulogu modernog zadrugarstva i socijalnog poduzetništva.

Za odgovornost u socijalnoj sferi i u građenju produktivne ekonomije

Kao i svaka socijaldemokratska partija suočeni smo sa potrebom ostvarenja dva suprotstavljena cilja. Prvi cilj je osiguranje blagostanja građana BiH i socijalne pravde. Drugi cilj je razvijanje konkurentne ekonomije koja će osigurati ekonomske uvjete za blagostanje građanima BiH.

Mi u SDP-u BiH ne možemo biti uspješni u ostvarenju prvog cilja, ako ne ostvarujemo uspješno i drugi cilj, odnosno njihovu optimizaciju. I kao socijaldemokratska partija moramo u ostvarenju ekonomskih ciljeva respektirati vladajuća pravila globalne ekonomije zasnovana na neoliberalizmu koji ističe ulogu tržišta, privatni kapital i njegove profitne ciljeve, te privatno prisvajanje profita. Međutim, ono što čini jedinstvenu vrijednost SDP-a BiH jeste predanost aktivnostima kreiranja i implementacije adekvatnih javnih politika i instrumenata u upravljanju ekonomijom u interesu radnih slojeva društva i u interesu socijalnog razvoja pravednog i slobodnog demokratskog društva koje slobodno tržište zanemaruje.

Ono što mi u SDP-u BiH želimo utkati u društvene odnose povezane s ekonomijom kao posebnu društvenu vrijednost je nulta tolerancija prema korupciji u svim formama i svim mjestima ekonomske aktivnosti. Poseban fokus u tom djelovanju mora biti javni sektor i to korporativni javni sektor, javne investicije, te potrošnja budžeta i vanbudžetskih fondova.

Mi razumijemo da neposredna participacija građana u upravljanju javnim poslovima, kao uvjet razvoja demokratije u BiH, podrazumijeva njihovo aktivno djelovanje u formuliranju javnih

politika, praćenju njihovog ostvarivanja i poduzimanju korektivnih mjera za uspješno ostvarenje tih ciljeva. SDP BiH će se zalagati da vlade u kojima participira učine sve da politike i načini njihovog ostvarenja baziraju na socijalnoj pravdi i interesima većine građana.

5. ODNOS PREMA DRŽAVI BOSNI I HERCEGOVINI I NJENOJ BUDUĆNOSTI

Tretman, uređenje i uloga države Bosne i Hercegovine

Socijaldemokratska partija BiH prihvata trenutno državno uređenje – etablirano Ustavom BiH – ali smatra da je nužno restrukturirati postojeći sistem državno-administrativnog uređenja – postizanjem općeg političkog konsenzusa bosanskohercegovačkih parlamentarnih stranaka – da bi država Bosna i Hercegovina postala funkcionalna decentralizirana država – sa razvijenom regionalnom i lokalnom samoupravom na temelju historijskog naslijeđa i ekonomske racionalnosti. U datim političkim okolnostima SDP BiH je čvrsto opredijeljen da štiti i dodatno jača institucije državne vlasti kako bi država Bosna i Hercegovina uspješno provela reforme i postala članica EU. Imajući u vidu sveukupni značaj lokalne demokratije.

SDP BiH smatra da lokalne zajednice trebaju imati punu autonomiju i osiguranu mogućnost da samostalno reguliraju pitanja iz sfere politike, lokalnog ekonomskog i infrastrukturnog razvoja. Zbog toga će tražiti punu implementaciju Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. SDP BiH zalaže se za nepovredivost državnih granica Bosne i Hercegovine – u kojima je međunarodno priznata, što je pokazatelj njenog vanjskog suvereniteta – kompaktnost i nedjeljivost državnog teritorija, te puni suverenitet državne vlasti – što čini njen unutrašnji suverenitet. U tom smislu SDP BiH će se zalagati za jačanje uloge gradova kao jedinica lokalne samouprave i za punu reintegraciju podijeljenih gradova.

SDP preferira i prihvata republikanski oblik vladavine i demokratski režim vlasti. Model pravne države nema političke alternative, zbog čega mu je SDP BiH u potpunosti privržen. Prava bosanskohercegovačkih naroda i nacionalnih manjina – predviđena Ustavom – moraju biti strogo zaštićena i osigurana u procesu formiranja i vršenja državne vlasti. SDP BiH smatra da su za politički proces i sistem donošenja političkih odluka – uz institucionalne političke aktere – važni i vaninstitucionalni politički subjekti – kao što su interesne grupe, socijalni pokreti i civilno-društvene asocijacije – kao predstavnici i medijatori volje velikog broja socijalnih i kulturnih skupina. U državi trebaju biti osigurani i optimizirani uvjeti za autonomiju civilnog društva i vanstranačko udruživanje građana. Socijaldemokratska partija BiH – kao partija svih socijalnih grupa u društvu – čvrsto je opredijeljena da osigura racionalan ekonomski okvir za ravnomjeran razvoj urbanih i ruralnih područja države Bosne i Hercegovine. Za integraciju i sveukupni razvoj države bitno je podjednako ulagati napor u razvitak i urbanih, ali i ruralnih dijelova zemlje.

SDP BiH apologira i prihvata model tržišne privrede – u kojoj državna vlast ima osiguranu regulatornu funkciju – kakav nalazimo u sistemima socijalnog kapitalizma što državi, u osnovi, omogućava da se odredi kao socijalna država. S tim u vezi, SDP BiH je u potpunosti privržen idejama korporativnog političkog odlučivanja, industrijske demokratije i države blagostanja. Zalaže se za saradnju i sinhronizirano djelovanje sa sindikalnim pokretom. Državna vlast se jedino u permanentnoj kooperaciji sa sindikalnim pokretom može efikasno suprotstaviti – u doba neoliberalne globalizacije – profilerskim namjerama aktera kapitala što, zapravo, i jeste osnovni izraz korporativnog političkog upravljanja. Bez toga je besmisleno govoriti o perspektivi socijaldemokratske politike na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni. SDP BiH insistira na uvođenju određenih formi industrijske demokratije u privrednom sektoru, kako bi radnici mogli participirati u procesu odlučivanja na radnom mjestu. Participiranje u sistemu odlučivanja u sferi rada za SDP BiH ima izuzetnu važnost, odnosno smatra da je u direktnoj

vezi sa ostvarenim rezultatima rada. To nema manji značaj od participacije u procesu političkog odlučivanja. Imajući navedeno u vidu, SDP BiH zalaže se za stvaranje države blagostanja u kojoj će biti moguće sačuvati opće dobro i osigurati socijalno blagostanje svih građana.

Bosna i Hercegovina kao socijalna država

SDP BiH je opredijeljen za izgradnju Bosne i Hercegovine kao socijalne države koja će biti zasnovana na humanim i solidarnim društvenim osnovama. Smatra da Ustav BiH mora Bosnu i Hercegovinu definirati i kao socijalnu državu, odnosno garantirati jednakost u sferi socijalnih i ekonomskih prava. Teži izgradnji pravednog društva koje će svim svojim građanima i građankama osigurati uvjete za dostojanstven život i rad, kao i jednake mogućnosti za napredak, emancipaciju i razvoj. SDP BiH se opredjeljuje za izgradnju socijalne države koja će svojom razvojnom strategijom i mjerama ekonomske i socijalne politike poticati i usmjeravati ekonomsko-socijalni razvoj u cilju stvaranja socijalne sigurnosti i boljeg života svih građana i građanki. Primarni cilj je eliminirati različite diskriminacije kroz javnu politiku, osigurati prava za sve pojedince i grupe, stvoriti šanse za izlazak iz siromaštva, kontinuirano raditi na društvenoj inkluziji i ukupnom povećanju sigurnosti svih građana i građanki. SDP BiH smatra da država treba biti osjetljiva prema marginaliziranim kategorijama stanovništva te, uz to, da treba da im osigura potrebnu socijalnu sigurnost, izgradnjom pravednih kriterija, bez diskriminacije, sa stabilnim izvorima finansiranja.

Posebno se SDP BiH zalaže da se Ustavom garantiraju pravo na rad, pravednu platu, kvalitetnu zaštitu na radu, zdravstveno i socijalno osiguranje, pravo na partnerstvo radnika, poslodavaca i organa vlasti. Humanost, socijalna pravda i solidarnost su osnovne vrijednosti socijalne politike, uz rad i kreativnost kao osnove socijalnog položaja čovjeka i njegovog dostojanstva. Da bi se ovo ostvarilo, potrebno je uskladiti mjere ekonomske i socijalne politike. SDP BiH afirmira i prihvata ekonomski sistem koji je zasnovan na ravnoteži između solidarnosti i socijalne pravde, s jedne, i ekonomske efikasnosti, kreativnosti i poduzetnosti, s druge strane. Socijalna država blagostanja, kakvoj teži SDP BiH, ima za cilj da ostvaruje pravedan socijalni poredak mjerama ekonomske politike i socijalno usmjerenim zakonodavstvom u sferi javnog obrazovanja, zdravstva, stanovanja, zapošljavanja, socijalnog staranja i dječje zaštite. SDP se zalaže za efikasnu i stabilnu državu socijalnog blagostanja zasnovanu na univerzalnim principima socijalne zaštite, u kojoj je osigurano obavezno zdravstveno osiguranje, penzije, dječji dodaci, osiguranje od invalidnosti, nezaposlenosti i materinska zaštita. Viziju socijalne države blagostanja – kojoj teži SDP BiH – moguće je implementirati kroz različite oblike socijalne sigurnosti, socijalnog osiguranja i socijalne zaštite.

Socijalna sigurnost – Pravo na rad jedno je od temeljnih ljudskih prava i uvjet za socijalnu sigurnost svakog čovjeka. Osiguranje tog prava obaveza je demokratske i socijalne države. Svako mora imati pravo na rad bez povlastica i diskriminacije, a država je dužna stvarati sistem koji će poticati zdrav ambijent za jačanje privrede i otvaranje novih radnih mjesta. SDP BiH se zalaže da ekonomski prosperitet i nova radna mjesta budu u službi stvaranja blagostanja za sve ljude tako što će se radnicima i radnicama omogućiti da dostojanstveno žive od svoga rada u uvjetima koji će osigurati slobodu sindikalnog udruživanja i kolektivnog pregovaranja, profesionalni razvoj i zdravlje, te sigurnost na radom mjestu. SDP BiH se posebno zalaže za promjenu radnog zakonodavstva i utjecaj sindikata na proceduru donošenja kolektivnih ugovora za sve zaposlene i u svim djelatnostima. Traži puno zakonsko pravo na štrajk. SDP BiH smatra da radno i socijalno zakonodavstvo trebaju biti zasnovani na rješenjima iz Evropske socijalne povelje i konvencijama Međunarodne organizacije rada. Kao vid borbe protiv nezaposlenosti značajne su mjere socijalnog osiguranja privremeno nezaposlenih radnika, pomoć u stručnim prekvalifikacijama, stimuliranju samozapošljavanja kao i uspostavi mjera aktivne politike zapošljavanja. Socijalnu sigurnost država garantira i redovnim isplata plata

i uplatama doprinosa radnicima, kao i zarađenih penzija. SDP BiH smatra da penzionerima treba osigurati dostojanstven i siguran život, odnosno da se ne smije dopustiti da egzistiraju na rubu siromaštva zbog niskih i neredovnih penzionih primanja i zdravstvenog osiguranja.

Socijalno osiguranje – Važan segment u izgradnji socijalne države je sistem socijalnog osiguranja. SDP BiH se zalaže za sistemsku reformu socijalnog osiguranja – penzionog, invalidskog i zdravstvenog. Preferiramo mješoviti penzioni sistem koji je zasnovan na kombinaciji javnog i privatnog fonda. U takvom sistemu bi se putem javnog fonda obezbjedila generacijska solidarnost jer bi poslodavac bio obavezan vršiti uplate, a putem privatnog fonda bi se dijelom na obaveznoj, a dijelom na dobrovoljnoj osnovi osigurala vrsta štednje za osiguranike i time stvorila veća sigurnost.

Zdravstvena politika je važan segment socijalnog osiguranja. SDP BiH stoji na stanovištu da se zdravstvena politika treba temeljiti na određivanju zdravlja kao tjelesnog, duševnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustva bolesti ili iznemoglosti. Zalaže se za takvu zdravstvenu politiku i sistem zdravstvene zaštite kojim će se osigurati, s jedne strane, zadovoljavanje zdravstvenih potreba stanovništva i, s druge strane, ekonomski racionalno prihvatljiva organizacija zaštite zdravlja. SDP BiH se opredjeljuje za socijalno orijentirano zdravstvo, koje ne isključuje i primjenu tržišnih principa i otvaranje prostora za privatno zdravstvo. U pružanju zdravstvenih usluga javni sektor zdravstva i dalje treba da bude dominantan. SDP BiH smatra da državna vlast treba da osigura i garantira minimalni paket primarne zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga za sve građane, kompletnu zdravstvenu zaštitu za djecu i mlade do 18 godina i starije od 65 godina, bez obzira na status osiguranika. Zalaže se, uz to, za humanu politiku u zdravstvu i preventivnu medicinu koja uključuje dječju zaštitu, zaštitu trudnica, majčinstva i prevenciju određenih vrsta bolesti. SDP BiH će insistirati na pronalaženju dodatnih izvora finansiranja zdravstva koji će osigurati da se, uz racionalizaciju potrošnje u zdravstvu, ostvaruju planirane funkcije socijalno orijentiranog zdravstva.

Socijalna zaštita – Uspješnost socijalne države ogleda se i u njenoj sposobnosti da osigura adekvatnu zaštitu i pomoć za one kategorije stanovništva koje to nisu sposobne svojim radom, kao i za one koji su u tome privremeno spriječeni. SDP BiH se zalaže za reformu i harmonizaciju ukupnog sistema socijalne zaštite u cijeloj Bosni i Hercegovini te uspostavu sistema davanja za siromašne – što bi im osiguralo osnovne uslove za normalnu ljudsku egzistenciju – koji bi se finansirao iz budžeta državnih institucija. SDP BiH traži da se optimizira briga o borcima, djeci, starijim osobama, civilnim i vojnim invalidima, porodicama poginulih, raseljenim i izbjeglim osobama, ali i svim drugim ugroženim kategorijama stanovništva. Ukupna socijalna zaštita mora biti uspostavljena na principima društvene jednakosti, društvenih potreba, društvene integracije, socijalne sigurnosti, solidarnosti i slobode. Protivimo se diskriminaciji po bilo kojoj osnovi. SDP BiH će raditi na jačanju i osposobljavanju državnih institucija u pružanju usluga iz oblasti socijalne zaštite i razvijanju mješovitih sistema socijalne zaštite i partnerstva vladinog i nevladinog sektora.

Integracija u Evropsku Uniju

Evropska unija je evropskim državama i narodima u preko šest decenija svog razvoja osigurala mir, stabilnost i ekonomski prosperitet. Integracija države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez je važna pretpostavka očuvanja njenog teritorijalnog integriteta, političke stabilnosti i stvaranja uslova za ekonomski i socijalni razvoj u zajednici evropskih država i naroda. SDP BiH će stoga snažno poticati integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku Uniju kao njen dugoročni strateški cilj. Nakon stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao prvog ugovornog odnosa BiH sa EU, od juna 2015. godine SDP BiH će

podržati sve neophodne reforme koje proizilaze iz Sporazuma a koje se odnose na ekonomske reforme i unutrašnje tržište, zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, pravosuđe i unutrašnje poslove, kao i na obavezu unaprijeđenja regionalne saradnje, odnosno potpisivanja bilateralnih sporazuma/ugovora s državama koje se nalaze u Procesu stabilizacije i pridruživanja, odnosno koje imaju status kandidata za članstvo u EU. Cilj je što skorije sticanje kandidatskog statusa i podnošenje zahtjeva za punopravno članstvo BiH u EU. Pored implementacije obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju SDP BiH će podržavati i inicirati sve druge neophodne reforme kako bi se ispunili svi politički i ekonomski kriteriji za punopravno članstvo u EU. U procesu provođenja ekonomskih reformi zalagat ćemo se za punu zaštitu domaće privrede i proizvodnje.

Integracije u Sjevernoatlantski savez (NATO)

SDP BiH će u cilju daljnje afirmacije pozicije Bosne i Hercegovine u međunarodnoj sigurnosnoj arhitekturi proaktivno djelovati na postizanju jednog od ključnih vanjskopolitičkih ciljeva države a to je punopravnom članstvu u Sjevernoatlantskom savezu (NATO). Svoju historijsku ulogu NATO je u Bosni i Hercegovini potvrdio provođenjem Daytonskog mirovnog sporazuma u aspektu izgradnje mira. Polazeći od pozitivnih iskustava država članica NATO-a Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine smatra da je punopravno članstvo jedan od osnovnih elemenata unaprijeđenja političke i vojne sigurnosti države Bosne i Hercegovine. Stoga će SDP BiH dati svu neophodnu podršku u izradi strateških dokumenata i akcionih planova neophodnih za ispunjavanje uvjeta za članstvo u Sjevernoatlantskom savezu. SDP Bosne i Hercegovine smatra da je u ovom procesu potrebno, pored niza reformi, nastaviti s profilacijom Oružanih snaga BiH i drugih sigurnosnih agencija kao važnih subjekata u operacijama podrške miru. U tom cilju SDP Bosne i Hercegovine smatra da je potrebno obezbjediti uvjete za materijalno – tehnička unaprijeđenja sigurnosnog sektora u cilju promocije mira i sigurnosti, jačanje integriteta sigurnosnog sektora, odnosno odgovornosti i transparentnosti u ovom sektoru, te pojačanoj implementaciji međunarodnih standarda. Smatramo potrebnim osnažiti implementaciju rezolucije 1325 Ujedinjenih nacija (o ženama, miru i sigurnosti) razvojem rodničkih politika u oblasti sigurnosti čime bi Bosna i Hercegovina postala prepoznatljiva među partnerskim zemljama i članicama NATO-a.

6. STANOVIŠTE SDP-a BiH PREMA NACIJI, RELIGIJI I KULTURI

Nacija i nacionalni identiteti

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine je multinacionalna politička partija. Afirmira i štiti – svojim programskim načelima koja su zasnovana na recepciji demokratskih prava u sferi nacionalnih odnosa – prava konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina na nacionalnu ravnopravnost SDP BiH prihvata i brani pravo svih bosanskohercegovačkih etničkih zajednica na posebnost i očuvanje autentičnih etničkih i kulturnih, tradicijskih i običajnih vrijednosti unutar državnog okvira Bosne i Hercegovine. Zalaže se za princip građanske autonomije u sferi nacionalnih odnosa koji građanima osigurava potpunu slobodu u sferi izgradnje, recepcije i njegovanja nacionalnih identiteta. Bosna i Hercegovina kao demokratska država štiti i osigurava prava na nacionalno-kulturni identitet i ravnopravnost svih nacionalnih zajednica.

Državotvorni identitet i suverenost Bosne i Hercegovine – kao demokratske i multinacionalne države – su neprikosnoveni i nepovredivi. Ustav BiH, državnost i državne institucije predstavljaju primarne političke vrijednosti – njihova politička simbolika je trajna. Zbog toga prema njima treba razvijati patriotski odnos svih građana. SDP-u BiH je neprihvatljiv bilo koji oblik nacionalizma, nacionalne isključivosti i majorizacije u nacionalnim odnosima. Nacionalizam je – pored neoliberalizma i različitih oblika fundamentalizma – najveći

neprijatelj državnog razvoja Bosne i Hercegovine, socijaldemokratije i socijaldemokratske vizije politike. Zbog toga nije moguća politička saradnja s ekstremnim nacionalističkim strankama koje negiraju i minimiziraju multinacionalni karakter države Bosne i Hercegovine. Nacionalna prava svih bosanskohercegovačkih naroda – uključujući i nacionalne manjine – su nepovrediva, zbog čega moraju biti efikasno normirana i zaštićena u Ustavu BiH – u skladu s temeljnim preporukama povelja o pravima naroda i nacionalnih manjina na nacionalnu autonomiju.

Religija i sloboda vjeroispovijesti

SDP BiH je i vjerski pluralna partija. Zalaže se za građansku autonomiju u religijskoj sferi i pravo svih građana na slobodu vjeroispovijesti. Promovira toleranciju i solidarnost u međureligijskim odnosima što odgovara pluralnoj i heterogenoj vjerskoj strukturi bosanskohercegovačkog društva. Imajući u vidu da je Bosna i Hercegovina multikonfesionalna država sekularnog tipa, SDP BiH se zalaže za razdvojenost vjerske i političke vlasti, odnosno autonomiju vjerske vlasti i slobodu od samovoljne državne intervencije u vjerskim poslovima te, s druge strane, svjetovnu političku vlast čije nadležnosti neće regulirati, ograničavati i minimizirati aktivitet vjerskih zajednica. SDP BiH smatra da odnos države i vjerskih zajednica treba da bude utemeljen na uzajamnom poštovanju, respektiranju i permanentnom dijalogu.

Sve vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini moraju imati isti tretman i osigurane uvjete za normalno funkcioniranje, a građani moraju imati zagarantiranu slobodu vjeroispovijesti na cijelom prostoru države Bosne i Hercegovine. SDP BiH protivi se bilo kojem obliku zloupotrebe religije i vjerskih osjećanja u političke ili bilo koje druge svrhe. Sfera vjerovanja, vjerskih poslova i međureligijskih odnosa treba da bude utemeljena na slobodi, toleranciji, solidarnosti i jednakopravnosti. To je cilj kojem teži SDP BiH u kontekstu poimanja religije i vjerskih zajednica. Imajući navedeno u vidu, SDP BiH smatra da građani – što je izraz njihove autonomne volje – trebaju da nezavisno i autonomno uspostavljaju svoj odnos prema religiji i sferi vjerovanja – pri čemu lično biraju hoće li će biti teisti, ateisti, agnostici, sljedbenici milenarističkih i novih vjerskih pokreta ili će, pak, biti indiferentni – te da je ovo građansko pravo nepovredivo.

Kultura i sport

SDP BiH promovira princip pune ravnopravnosti pisama i jezika u našoj državi, odnosno slobodne volje građana u izboru pisma i jezika. Uvažava lingvističko saznanje da građanke i građani Bosne i Hercegovine govore policentričnim jezikom s više varijanti. Istovremeno brani političko pravo svih građana i građanki da maternji jezik nazivaju imenom koji je proizvod njihovog političkog opredjeljenja i odluke. Zalažemo se za pravo na kulturnu autonomiju svih bosanskohercegovačkih nacionalnih zajednica i za njegovanje i zaštitu kulturne baštinu svih naroda i etničkih manjina u BiH. Multikulturalno biće države Bosne i Hercegovine je ideal koji moramo zaštititi i očuvati. Zbog toga kao građani imamo obavezu da sačuvamo pluralno biće naše kulture koja, u osnovi, čini konstitucijski temelj naše političke kulture. SDP BiH smatra da država treba da osigura – u kooperaciji s institucijama kulture – prihvatljiv model finansiranja potreba kulturnih udruženja i kulturnog stvaralaštva. Zalaže se za stvaranje efikasnih kulturnih politika i strategija koje osiguravaju kvalitetno i dostatno javno finansiranje i samofinansiranje ustanova kulture i svih oblika kulturne produkcije. Protivi se tendencioznom i zastarjelom razumijevanju kulture po kojem je javna kultura parazit i potrošač budžetskih sredstava. SDP BiH smatra da kultura ima, osim društvenog, i ogroman razvojno-ekonomski potencijal, koji treba nastojati realizirati kroz koncept kreativnih industrija u kulturi.

SDP BiH vjeruje da je kulturno stvaralaštvo najveće bogatstvo države Bosne i Hercegovine. Sfera kulture mora biti zaštićena od negativnih posljedica koje producira duh globalizacije, konzumerizma i neoliberalne komercijalizacije. Kultura i kulturno stvaralaštvo ne mogu biti predmet bilo kojeg oblika komercijalizacije koji je inspiriran partikularnim profitom. Milje kulture treba da bude prostor slobodnog rada i kreativnosti, a ne polje političkog i ideološkog djelovanja. Zbog toga se SDP BiH protivi zloupotrebi kulture i kulturnih identiteta u političke svrhe. SDP BiH će permanentno raditi na razvoju i podizanju kulturne svijesti građana u različitim sferama socijalne egzistencije – kao što su kultura ponašanja, stanovanja i dijaloga – i njegovanju kritičke svijesti kod građanstva jer to je osnovna pretpostavka za recepciju participativne političke kulture – ona je temelj svih razvijenih demokratskih režima. Autonomna i slobodna sfera kulture – zasnovana na principu kulturne autonomije – treba da bude imperativ državne vlasti u procesu euroatlantskih integracija.

SDP BiH smatra da razvoj fizičke kulture i sporta ima veliki značaj za zdravlje, socijalnu inkluziju i afirmaciju Bosne i Hercegovine u međunarodnim razmjerama. Javni resursi se moraju planski izdvajati za finansiranje aktivnosti masovnog sporta od dječjeg do seniorskog uzrasta. Vrhunski sport i odgajanje talenata zaslužuju posebnu pažnju, kako državnih institucija, tako i sponzora u raznim formama angažiranja. U tom smislu važno je razviti regulatorni okvir za funkcioniranje vrhunskog sporta i uvjete za više takmičarske rezultate.

7. STRATEGIJA POLITIČKOG DJELOVANJA I KOALICIJSKE POLITIKE

SDP BiH će u svom političkom djelovanju težiti izgradnji bosanskohercegovačkog društva na idealima slobode, socijalne pravde, ravnopravnosti, jednakosti i solidarnosti a Bosne i Hercegovine kao suverene, sekularne, etnički nedjeljive, pravne i demokratske države koja poštuje i štiti građanska prava i slobode. Programska vizija SDP-a BiH svoj izvor baštini na zajedničkim vrijednostima evropske socijaldemokratije, ali i na historijskom iskustvu socijaldemokratije u Bosni i Hercegovini prilagođene savremenim geopolitičkim i ekonomskim okolnostima, kao i uvjetima tranzicije bosanskohercegovačkog društva i države u procesu euroatlantskih integracija. Ostvarivanje te socijaldemokratske vizije u složenom društvenom i političkom okruženju u kome se nalazi bosanskohercegovačko društvo i država BiH, zahtijevat će jedinstvo, upornost i istrajnost svih organa, organizacija i članova SDP-a BiH u borbi protiv etno-nacionalističkog koncepta vlasti kao i socijalne nepravde koji vode dezintegraciji bosanskohercegovačkog društva i države.

SDP BiH ne može, niti želi ostvarivati svoja programsko-politička opredjeljenja i ciljeve u izolaciji od drugih demokratskih političkih snaga. Gradit će odnose saradnje sa strankama lijeve političke orijentacije, strankama političkog centra, liberalnim demokratskim strankama, nevladinim organizacijama, te drugim humanistički i demokratski orijentiranim udruženjima, pokretima i pojedincima. U svom političkom djelovanju SDP BiH će težiti uspostavljanju programskih predizbornih i postizbornih koalicija sa strankama slične i bliske ideološke orijentacije. Uzimajući u obzir društveno-historijske okolnosti, specifičnu geopolitičku poziciju države Bosne i Hercegovine te njenu unutrašnju političku i ustavnu strukturu, SDP BiH će u svom političkom djelovanju – u cilju provođenja neophodnih reformi za što skorije postizanje članstva u Evropskoj Uniji i NATO-u – koalirati i s drugim političkim strankama koje se bore za ubranu integraciju Bosne i Hercegovine u EU i NATO savez. SDP BiH će biti dio samo onih koalicija čiji će rad biti zasnovan na jasno definiranom političkom programu, a koji nije u suprotnosti sa temeljnim političkim principima i vrijednostima socijaldemokratije i postizanju članstva Bosne i Hercegovine u EU. U tom smislu SDP BiH ni pod kojim uslovima neće koalirati s političkim strankama koje negiraju državnost Bosne i Hercegovine i njen teritorijalni integritet i suverenitet BiH, a koje osporavaju euroatlanski put BiH, i koje podstiču nacionalizam, etničku, vjersku ili bilo koju drugu mržnju, netrpeljivosti i podjele.

Iako sadašnje državno uređenje BiH favorizira etnonacionalni koncept vlasti i političko djelovanje koje se zasniva na etnonacionalizmu, nikakvi pragmatični razlozi ili kratkoročni interesi ne smiju SDP BiH skrenuti s temeljnih načela programske politike. U cilju jačanja svog političkog utjecaja i stvaranja pretpostavki za ostvarivanje svojih programskih opredjeljenja, SDP BiH će se koristiti svim legitimnim i legalnim oblicima institucionalnog djelovanja u oblikovanju političke volje građana te će afirmirati razvoj civilnog društva i aktivnu participaciju građana u donošenju i provođenju javnih politika. U tom smislu SDP BiH će koristiti mogućnost utjecaja na javno mnijenje, intenzivno saradivati s medijima, sindikalnim organizacijama u cilju artikuliranja i izražavanja njihovih zahtjeva u institucijama političkog sistema, bez obzira da li je u statusu pozicije ili opozicije. Pri tome je veoma bitno njegovati moralni integritet člana SDP-a. SDP BiH će utjecati na tokove društvenih promjena u skladu sa ciljevima svoje političke filozofije, unutar demokratskog parlamentarnog života i korištenja legalnih institucija za demokratsko oblikovanje političke volje građana. U tom pravcu SDP će zagovarati model široke koalicije parlamentarnih stranaka na projektu evropska država Bosna i Hercegovina, s ciljem ubrzanog postizanja članstva Bosne i Hercegovine u Evropskoj Uniji.

Cilj SDP-a BiH je razvijanje saradnje u djelovanju svih demokratskih partija koje korespondiraju s njegovom programskom orijentacijom. Naša namjera nije monopolizacija ideje socijaldemokratije, nego saradnja svih političkih snage koje tu ideju prihvataju kao osnovu svog djelovanja i koje imaju istu viziju bosanskohercegovačkog društva i države. SDP BiH će permanentno izgrađivati svoj demokratski ustroj, razvijajući solidarnost i drugarske odnose među članstvom i simpatizerima ideje socijaldemokratije. Time ćemo najbolje iskazati potrebu jačanja odgovornosti ne samo prema Partiji nego i ostvarivanju socijaldemokratske ideje emancipacije čovjeka i društva. SDP BiH će se boriti za spolnu, dobnu, teritorijalnu i nacionalnu izmjenjivost na vodećim funkcijama, poštujući pri tome demokratske principe kandidiranja i glasanja. U ostvarivanju programskih ciljeva, SDP BiH će, kao članica Socijalističke internacionale, razvijati posebne odnose sa njenim članicama, te demokratskim pokretima u Svijetu, a naročito u regiji. Time će se olakšati naša borba za demokratski ustroj Bosne i Hercegovine i njen prijem u Evropsku Uniju i NATO.